

رساله تمويلات مالي اسلامي

 info@ama.org.af

 www.ama.org.af

تمويل کننده:

UN
DP

- ۱- اختصارات..... ۱
- ۲- پیشگفتار.. ..... ۱
- ۳- اتحادیه نهادهای تمویلات مالی کوچک افغانستان (AMA) .. ۲
- ۴- نگاهی به نظام مالی اسلامی و نظامهای غیر اسلامی.. ..... ۳
- ۵- تمویلات مالی کوچک اسلامی.. ..... ۳
- ۶- جایگاه عقود اسلامی در تمویلات مالی.. ..... ۶
- ۸- محصولات اسلامی نهادهای تمویلات مالی کوچک.. ..... ۷
- ۹- محصول مضاربت.. ..... ۱۰
- ۱۰- محصول مشارکه.. ..... ۱۳
- ۱۱- عقد حواله.. ..... ۱۶
- ۱۲- عقد وکاله.. ..... ۱۸
- ۱۳- بیع سلم.. ..... ۲۰
- ۱۴- استصناع..... ۲۳
- ۷- عقد ودیعت.. ..... ۲۴
- ۱۵- اعضای اتحادیه نهادهای تمویلات مالی کوچک افغانستان (AMA)..... ۲۷

اختصارات

- اختصارات واصطلاحات آتی در این سند مفاهیم ذیل را افاده می نمایند.
۱. Afghanistan Microfinance Association (AMA) اتحادیه نهادهای تمويلات مالی کوچک افغانستان
  ۲. Development Finance Institutions (DFIs) ادارات انکشاف مالی
  ۳. The First Microfinance Bank-Afghanistan (FMFB) اولین بانک قرضه های کوچک-افغانستان
  ۴. Agriculture Development Fund (ADF) صندوق انکشاف زراعتی افغانستان
  ۵. Aga Khan Foundation (AKF) بنیاد آغا خان
  ۶. Hand in Hand Afghanistan (HIH) موسسه دست به دست افغانستان
  ۷. Microfinance Institutions (MFI) نهادهای تمويلات کوچک
  ۸. سال میلادی به حرف مختصر (م) نشان دهی گردیده است.

پیشگفتار

شد که در تعداد مشتریان نهادهای مالی کوچک کاهش چشمگیری رونما گردد. قرارگزارش دفتر ملل متحد (UNDP) به نقل از گزارش اتحادیه نهادهای خدمات مالی کوچک (AMA) از جمله تعداد کل مشتریان (۹۶۱,۱۲۹) ربع سوم سال (۲۰۲۱) به تعداد (۴۲۰,۳۸۴) مشتریان در ربع چهارم همین سال ۲۰۲۱ م کاهش نمود. همچنان، در ربع سوم سال ۲۰۲۱ م تعداد کل وامگیرندگان فعال به شدت از ۳۰۶,۷۲۸ نفر به ۱۲۱,۰۴۹ نفر در ربع چهارم ۲۰۲۱ م تقلیل نمود و همین روند در سه ربع اول سال ۲۰۲۲ م نیز مشاهده گردید.

برای اولین بار بعد از تحولات ۱۵ اگست ۲۰۲۱ م، روند کاهش در شاخصهای اصلی بخش خدمات مالی کوچک در ربع آخر سال ۲۰۲۲ میلادی بهبود یافت و تعداد مشتریان به شکل ربعوار به ۷,۵ درصد (۲۷,۳۵۴) افزایش نموده و این روند در سه ربع اول الی سال ۲۰۲۳ میلادی به شکل صعودی پیشرفت کرده، و قرار آخرین آمار تعداد کل مشتریان با کاهش ۲۲,۸ درصدی به ۳۱۸,۳۱۸ نفر رسید زیرا یکی از نهادهای خدمات مالی کوچک که حدود یکصد هزار مشتری در بخش تمويلات مالی کوچک داشت، فعالیت خود را متوقف کرد. این وضعیت قابل مکت و توجه است که وقتی ارقام آن وقت را بر اساس بازار همین روز مقایسه کنیم، نهادهای خدمات مالی کوچک مشتریان خود را از ربع دوم سال ۲۰۲۳ با افزایش بسیار اندکی حفظ نموده اند.

اتحادیه نهادهای خدمات مالی کوچک افغانستان (AMA)، در سال

افغانستان با تاریخچه ای از جنگ و عدم ثبات سیاسی، همواره با چالشهای گوناگونی جدی در مسیر رشد و توسعه اقتصادی مواجه بوده است. با در نظر داشت این وضعیت، پیشرفت های چشمگیری در زیرساخت های اقتصادی و مالی کشور در دو دهه گذشته نیز صورت گرفته است. نقش مهم و برانگیزه ای را در این زمینه نهادهای خدمات مالی کوچک (MFIs) ایفا کرده اند. این نهادها با ارائه تسهیلات مالی کوچک، به ویژه به خواهران، جوانان، و کسبه کاران زمینه سازی نموده تا در ایجاد کسب و کارهای خرد به خودکفایی مالی برسند. بر اساس حکم قطعی قرآن کریم ﴿وَأَحَلَّ اللَّهُ الْبَيْعَ وَحَرَّمَ الرِّبَا﴾^(۱) حلال است بیع و حرام است ربا را منحیث قاعده کلی در معاملات قرار داده است. وجه دلالت آیه متبرکه فوق که خداوند بیع را منحیث عقد مشروع حلال دانسته و انعقاد آن را برای رشد اقتصاد و کسب و کار حلال مورد توجه و پسند قرار داده است و ربا را در کسب و کار حرام و منحیث عقد غیر جائز مردود دانسته است جهت تطبیق حکم فوق و تحولات سیاسی و اقتصادی سال ۲۰۲۱ میلادی در کشور تأثیرات قابل توجهی بر فعالیت های این نهادهای مالی کوچک گذاشته است که این تحولات شامل گزینه های بدیل نظام تقلیدی قبلی به نظام تمويلات جدید شرعی تغییر نموده و در مرحله تطبیق این مدل های مالی که بر اصول و مبنای شرعی گذاشته شده بود در ابتدا برای نهادهای خدمات مالی چالش های بسیاری به وجود آورد. این سبب

همین آرزوی والای مردم مسلمان افغانستان از هیچ سعی آبانه ورزیده. قابل تقدیر است که روند تمويلات مالی اسلامی از سوی جامعه اسلامی مہین عزیزمان افغانستان مورد پذیرش و استقبال گرم مردمی گردیده که این اتحادیه در پی گسترش هرچه بیشتر و تسريع این روند می باشد. قرار اظهارات مقام های دافغانستان بانک و سروی های انجام شده، ۹۴٪ اشخاصیکه مصاحبه شده اند همه آنها خواهان استقرار نظام مالی اسلامی و تطابق شرعی کامل نظام بانکداری و تمويلات اسلامی در کشور استند.

با ابراز تشکر و امتنان از دفتر پروگرام انکشافی ملل متحد (UNDP) که در تهیه رساله هذا جهت آگاهی دهی بیشتر هموطنان در مورد تمويلات مالی کوچک اسلامی در روشنائی قرآن مجید، حدیث شریف و فقه معاملات تدوین نموده و این اتحادیه را پشتیبانی مالی نیز نمودند. مخاطبین رساله هذا مردم عام افغانستان است تا جهت فهم و ادراک درست و صحیح شیوهای کاری نهادهای تمويلات مالی کوچک آشنا گردند. رساله هذا مرتب در چهار بخش گردیده و مهمترین موضوعات و مباحث آن شامل نظام مالی اسلامی، بانکداری اسلامی، محصولات بانکداری اسلامی و معرفی اتحادیه نهادهای خدمات مالی کوچک در افغانستان را تشکیل میدهد. با در نظر داشت وسعت و پیچیدگی مباحث معاملات شرعی و فقهی از شیوه ایجاز و اختصار در نگارش و طرح مطالب استفاده و کوشش گردیده تا از مغالطه موضوعات جلوگیری صورت گیرد و با طرز ادبیات علمی ساده و عام فهم مسائل تقدیم گردد.

۲۰۰۵ م به عنوان شبکه ملی نهادهای انکشاف مالی و دفتر هماهنگ کننده (DFIs) در افغانستان تأسیس گردید. قابل تذکر است که این اتحادیه برای زمینه سازی رشد انکشاف پایدار و تقویت سکتور تمويلات کوچک مالی افغانستان با استفاده از طریق هماهنگی سکتورهای مالی ذیدخل، تأمین ارتباطات با مؤسسات همکار، نحوه مدیریت علمی، حمایت و وکالت از این سکتور، ارتقای ظرفیت نهادهای خدمات مالی کوچک جهت رشد شگوفایی اقتصادی و توسعه پایدار سکتور انکشاف مالی در افغانستان فعالیت می نماید.

این اتحادیه (AMA) با داشتن هویت ملی خویش جهت مدیریت نمودن مؤثر تحولات که قبلاً تذکر داده شد با ادراک درست، دقیق و دانستن مبرمیت این نیاز، به تقویت سکتور تمويلات مالی اسلامی با در نظر داشت اصول مالی در مطابقت با احکام شرعی تلاشهای بی شایبه را انجام می دهد. با خوب دانستن نیازمندیهای جامعه اسلامی افغانستان از طریق نهادهای تمويلات مالی کوچک اسلامی به هموطنان خویش ارزنده ترین خدمات مالی اسلامی را بدسترس شان تسهیل و قرار میدهد. اتحادیه (AMA) با ترتیب و ارائه پروگرام های ارتقای ظرفیت و تدوین استراتژیهای مؤثر، به دنبال توسعه پایدار اقتصادی و حمایت از رشد اقتصاد اسلامی در این مہین است. قابل تذکر است که تهیه رساله هذا یکی از بارزترین تلاش های این اتحادیه در این راستا بوده و جهت بدست آوردن

اتحادیه نهادهای تمويلات مالی کوچک افغانستان (AMA)

تاریخچه

اتحادیه نهادهای تمويلات مالی کوچک افغانستان (AMA)، منحیث شبکه ملی مؤسسات مالی در افغانستان است و تاریخچه ایجاد این شبکه برمی گردد با درک نیاز و اهمیت این شبکه در سطح ملی که توسط مؤسسات مالی همکار به طور مشترک در سال ۲۰۰۵ میلادی ایجاد و تأسیس گردید.

دیگاه

ترویج شمولیت مالی از طریق ایجاد محیطی مناسب برای توسعه مالی در افغانستان.

ماموریت

ایجاد یک بخش مالی توسعه فراگیر، پایدار و مسئولانه از طریق حمایت، مدیریت دانش، هماهنگی و ظرفیت سازی.

اعضاء اتحادیه

اعضاء این اتحادیه شامل نهادهای مشهور می باشند که در افغانستان فعالیت گسترده ای دارند و در حال حاضر نهاد های مالی خرد چون اولین بانک قرضه های کوچک افغانستان (FMFB)، صندوق وجهی انکشاف زراعتی (ADF)، غضنفر بانک، عزیزی بانک، بنیاد آغا خان (AKF) مؤسسه دست به دست افغانستان (HIH)، بانک اسلامی افغانستان و غیره نهادهای بزرگ و خرد مالی خدمات و تسهیلات تمويلات مالی کوچک اسلامی را در سراسر افغانستان به هموطنان خویش عرضه مینمایند که در آینده نزدیک نتایج مثمر اقتصادی خواهد داشت. جهت بدست آوردن معلومات بیشتر در سایت های رسمی این نهادها که در اختیار مشتریان محترم قرار دارد مراجعه گردد.

نگاهی به نظام مالی اسلامی و نظامهای غیر اسلامی

یک جامعه از ابعاد درآمدها، مصارف و ایجاد توازن میان آنها در راستای تحقق اهداف اجتماعی، اقتصادی و سیاسی دولت، حکم می نماید.^(۵) قسمیکه در این تعریف ملاحظه گردید، محور اساسی و بنیادین این نظام مالی همان وحی الهی یعنی قرآن کریم و سنت نبوی مطهره معرفی شده است، بدین ملحوظ رعایت احکام شرعی از اساسات و اصول بنیادین نظام مالی اسلامی به شمار می رود.

نظام مالی اسلام بعضی مشترکاتی با نظام های مالی متعارف دارد، ولی بسیاری ویژگی های مخصوص و متمایز خود را دارد که در دیگر نظام های مالی جهان وجود ندارد مگر صرفاً نظام مالی اسلامی به آن موصوف می باشد. بنا بر این فقهاء بعضی از مختصات و ویژگی های نظام مالی اسلام را که برخاسته از اصول شرعی در اسلام است، چنین بر شمرده اند که عبارت اند از:

- اصل تحریم سود (ربا)؛
- اصل مشارکه همه اطراف معاملات در سود و زیان؛
- تحریم سرمایه اندوزی که منجر به ایجاد شکاف های اجتماعی و در تضاد با احکام شرعی اقتصادی باشد؛
- سرچشمه (منبع) های اموال و نحوه استفاده از آنها در مطابقت با اصول و مبانی شریعت اسلامی؛
- تحریم شرط بندی و مخاطره (قمار)

نظام مالی اسلامی یکی از شاخه های فرعی و عنصر مهم نظام اقتصادی اسلامی بوده که بدون آن نظام اقتصادی اسلامی متکامل محسوب نمیشود. برای دانستن بهتر و دقیق مفهوم نظام مالی اسلامی در ابتدا لازم است تا معنی و مفهوم کلمه (مال) را توضیح نمایم. فقهاء در کتب فقهی مال را چنین تعریف کرده اند: مال عبارت از هر آن چیزی است که دارای قیمت مادی بوده و مالکیت و انتفاع از آن در حالت اختیار و توانایی، مجاز باشد.^(۶)

در قانون مدنی مال چنین تعریف گردیده است: "مال عبارت است از عین و یا حقی که نزد مردم قیمت مادی داشته باشد"^(۷) بعد از فهم تعریف مال از دیدگاه فقهاء بهتر خواهد بود تا مفهوم و تعریف نظام مالی اسلامی و نظام مالی غیر اسلامی که به نظام مالی متعارف معروف است را، از هم تفکیک کرد. نظام مالی متعارف یا غیر اسلامی چنین تعریف گردیده است: "نظام مالی منظومه ای با هم پیوسته از اصول، قوانین، سیستم ها، روش ها، ابزارها و بازارهایی است که از طریق آن منابع عواید دولت، از راه ها و شیوه های مصرف آن مشخص می شود."^(۸)

برخلاف آن تعریف نظام مالی در اسلام عبارت از آن مجموعه از اصول، احکام تصریح شده در قرآن عظیم الشان و سنت مطهره پیامبر اسلام صلی الله علیه و سلم است که جهت مدیریت مال در

تمویلات مالی کوچک اسلامی

دین مبین اسلام است بناء یافته است، به همین وجه منافع شخصی افراد، حکومت و جامعه را به شکل شرعی و بهتری آن تأمین مینماید.^(۹) و بطور خلاصه مفهوم اقتصاد اسلامی عبارت از مجموعه قواعد فقه اسلامی است که از منابع شریعت اسلامی الهام گرفته و راهکاری های تمویل و مصارف مشروع اقتصادی را برای اجتماع اساس گذاشته است.^(۱۰)

نظام تمويلات مالی کوچک اسلامی یک فرع بسیار مهم در نظام مالی اسلام است که بر مبنای عقیده اسلامی و احکام شرعی استوار بوده و تمام ساختارها و اساسات آن از مصادر اولیة که همانا قرآن شریف و سنت مطهره نبوی صلی الله علیه و سلم است سرچشمه می گیرد که قبلاً توضیحات ارائه شد. نظام تمويلات مالی اسلامی در ابعاد حقوقی و قانونگذاری بر اساس محور اخلاقیات اقتصاد اسلامی که جزء ای لاینفک از یک نظام فراگیر جهانی که مرتبط به

2 - محمد عثمان شبیر (2007 م) المعاملات المالیه المعاصره فی الفقه الاسلامی؛ المبادئ و الممارسات اردن؛ دارالنفائس 12 (برگرفته شده از کتاب نظام مالی و بانکداری اسلامی - وزارت تحصیلات عالی - نوشته عبدالرؤف مخلص هروی)

3 - قانون مدنی. (1355 ش). (353). جریده رسمی، ماده (472)

4 - Peter S Ross. (2003). Money and Capital 8th Edition., N.Y. McGraw- Hill. Page 120

5 - احمد طه عجلون. (2010) "النظام المالي الإسلامي المعاصر: الإطار النظري وإمكانية التطبيق العملي" پوهنتون اردن دراسات العلوم الإدارية، شماره 2، 275.

https://www.isdb.org-6

7 - فصل اول عمومیات کتاب (تنویر الافکار در بانکداری اسلامی) مؤلف: دکتور محمد ظریف علم (ستانکزی)

تفکیک محصولات نهادهای تمویلات اسلامی خرد و بانک های اسلامی

محصولات نهادهای تمویلات اسلامی خرد: (الف) تعریف و هدف:

نهادهای تمویلات اسلامی خرد، موسسات مالی هستند که به ارائه خدمات مالی کوچک و منطبق با اصول شریعت به اقشار کم درآمد و کسب و کارهای خرد می پردازند. هدف اصلی این نهادها فراهم کردن دسترسی به منابع مالی برای کسانی است که به دلیل نداشتن وثیقه کافی یا درآمد پایین نمی توانند از بانک های بزرگ بهره برداری کنند.

(ب) محصولات و خدمات:

۱. وام های کوچک اسلامی: وام هایی که بر اساس قراردادهای اسلامی مانند مضاربه یا مشارکت (شرکت در سود و زیان) ارائه می شود و بدون بهره (ربا) و با شرایط انعطاف پذیر در اختیار مشتریان قرار می گیرد.

۲. پس اندازهای خرد اسلامی: حساب های پس انداز با استفاده از *مضاربه* که در آن نهاد تمویلات به عنوان سرمایه گذار عمل می کند و سود حاصل از پس انداز به صورت شرعی محاسبه می شود.

۳. بیمه های خرد اسلامی (Takaful): بیمه های مبتنی بر مشارکت که به صورت مشترک برای پوشش خطرات طراحی شده است و اصول شریعت را رعایت می کند.

۴. خدمات پرداخت خرد اسلامی: خدماتی که به مشتریان امکان می دهد تا پرداخت های کوچک مانند قبض ها یا خریدهای روزمره را انجام دهند و مطابق با اصول اسلامی طراحی شده است.

۵. مشاوره و آموزش مالی اسلامی: برنامه هایی که به مشتریان کمک می کند تا با اصول مدیریت مالی اسلامی آشنا شوند و مهارت های مالی و کار آفرینی را توسعه دهند.

(ج) ویژگی ها:

- دسترسی آسان: این خدمات برای اقشار کم درآمد و کسانی که به سیستم بانکی سنتی دسترسی ندارند، در دسترس است.

- تمرکز بر شریعت: تمامی خدمات و محصولات مطابق با اصول شریعت اسلامی و بدون ربا و قمار طراحی شده است.

- ساده و مقرون به صرفه: محصولات و خدمات معمولاً ساده و با هزینه های پایین تر ارائه می شود.

محصولات بانک های اسلامی: (الف) تعریف و هدف:

بانک های اسلامی موسسات مالی بزرگ و رسمی هستند که خدمات بانکی و اعتباری را مطابق با اصول شریعت اسلامی ارائه می دهند. این بانک ها به تامین نیازهای مالی در مقیاس بزرگتر و با استفاده از محصولات و خدمات پیچیده تر می پردازند.

(ب) محصولات و خدمات:

۱. حساب های جاری و پس انداز اسلامی: حساب هایی که بر اساس *مضاربه* (قرارداد مشارکت در سود) یا *مشارکت* عمل می کنند و سودی که پرداخت می شود بر اساس اصول شریعت محاسبه می شود.

۲. وام های اسلامی (Islamic Loans): وام هایی که بر اساس قراردادهای *مرابحه* (فروش با سود مشخص)، *اجاره* (استیجاره)، یا *سلام* (پیش خرید) ارائه می شود و بدون بهره است.

۳. اعتبارات اسلامی (Islamic Credit): خطوط اعتباری و کارت های اعتباری که بر اساس اصول شریعت و بدون بهره ارائه می شود.

۴. سرمایه گذاری اسلامی: محصولات سرمایه گذاری مانند *صندوق های سرمایه گذاری اسلامی* و *سند های اسلامی* که مطابق با اصول شریعت عمل می کنند.

۵. خدمات بانکی الکترونیکی اسلامی: شامل اینترنت بانکینگ و موبایل بانکینگ که با رعایت اصول شرعی ارائه می شود.

(ج) ویژگی ها:

- تنوع و پیچیدگی: ارائه مجموعه ای گسترده و پیچیده از محصولات و خدمات مالی با توجه به نیازهای مختلف مشتریان در مقیاس بزرگتر.

- رعایت اصول شریعت: تمامی خدمات و محصولات مطابق با اصول شریعت اسلامی و بدون استفاده از ربا و قمار.

- دسترسی به خدمات جامع: بانک های اسلامی خدمات گسترده ای از جمله وام های بزرگ، خدمات سرمایه گذاری، و خدمات بانکی بین المللی را ارائه می دهند.

نهادهای تمویلات اسلامی خرد و بانک های اسلامی هر دو نقش مهمی در ارائه خدمات مالی مطابق با اصول شریعت ایفا می کنند، اما با تمرکز و رویکردهای متفاوت. نهادهای تمویلات اسلامی خرد بیشتر بر تامین نیازهای مالی اقشار کم درآمد و کسب و کارهای خرد تمرکز دارند، در حالی که بانک های اسلامی خدمات جامع تر و پیچیده تری برای نیازهای مالی در مقیاس بزرگتر ارائه می دهند.

و کوچک جذاب است.

۵. **پشتیبانی از توسعه اجتماعی:** نهادهای مالی خرد اسلامی با ارائه خدمات مالی به گروه‌های آسیب‌پذیر و کم‌درآمد، به توسعه اجتماعی و کاهش نابرابری‌های اقتصادی کمک می‌کنند. این حمایت می‌تواند به بهبود کیفیت زندگی و افزایش عدالت اجتماعی منجر شود.

۶. **افزایش شفافیت و اعتماد:** نهادهای مالی خرد اسلامی با پایبندی به اصول شفافیت و عدالت، اعتماد سرمایه‌گذاران را جلب می‌کنند. این شفافیت در عملیات مالی و گزارش‌دهی به سرمایه‌گذاران، موجب افزایش امنیت و کاهش ریسک‌های سرمایه‌گذاری می‌شود.

۷. **مزایای مالیاتی و دولتی:** در برخی کشورها، سرمایه‌گذاری در نهادهای مالی خرد اسلامی ممکن است با مزایای مالیاتی و دولتی همراه باشد. این مشوق‌ها می‌توانند به افزایش جذابیت سرمایه‌گذاری در این نهادها کمک کنند.

۸. **توسعه بازارهای جدید:** نهادهای مالی خرد اسلامی می‌توانند به توسعه بازارهای جدید و فرصت‌های تجاری کمک کنند. این توسعه بازارها می‌تواند به افزایش سودآوری سرمایه‌گذاری‌ها و ایجاد فرصت‌های جدید اقتصادی منجر شود.

تشویق سرمایه‌گذاران به نهادهای مالی خرد اسلامی نه تنها به توسعه اقتصادی و اجتماعی کمک می‌کند، بلکه به تحقق اهداف شرعی و اخلاقی نظام مالی اسلامی نیز می‌انجامد. با توجه به مزایای ذکر شده، سرمایه‌گذاران می‌توانند با اطمینان و اعتماد بیشتری در این نهادها سرمایه‌گذاری کنند و از فرصت‌های موجود بهره‌برداری نمایند.

تشویق سرمایه‌گذاران به نهادهای مالی خرد اسلامی

نهادهای مالی خرد اسلامی به عنوان یکی از اجزای مهم نظام مالی اسلامی، نقش بسزایی در توسعه اقتصادی و اجتماعی جوامع دارند. این نهادها با ارائه خدمات مالی به اقشار مختلف جامعه، به ویژه گروه‌های کم‌درآمد و کارآفرینان خرد، امکان رشد و پیشرفت اقتصادی را فراهم می‌کنند. برای تشویق سرمایه‌گذاران به مشارکت در نهادهای مالی خرد اسلامی، می‌توان به نکات و مزایای زیر اشاره کرد:

۱. **تأمین نیازهای مالی اقشار کم‌درآمد:** نهادهای مالی خرد اسلامی به افرادی که دسترسی به خدمات مالی سنتی ندارند، خدمات مالی و اعتباری ارائه می‌دهند. این کمک به بهبود وضعیت اقتصادی این افراد و ارتقای سطح زندگی آن‌ها منجر می‌شود.

۲. **پتانسیل‌های رشد اقتصادی:** سرمایه‌گذاری در نهادهای مالی خرد اسلامی می‌تواند به رشد و توسعه اقتصادی در سطح محلی و ملی کمک کند. این نهادها با ایجاد فرصت‌های شغلی و حمایت از کارآفرینان خرد، به رونق اقتصادی و کاهش فقر کمک می‌کنند.

۳. **رعایت اصول شرعی:** نهادهای مالی خرد اسلامی با رعایت اصول شرعی، از جمله تحریم ربا و قمار و تأکید بر مشارکت در سود و زیان، به سرمایه‌گذاران اطمینان می‌دهند که سرمایه‌گذاری آنها در چارچوب اخلاقی و قانونی است. این ویژگی باعث جلب اعتماد و رضایت سرمایه‌گذاران می‌شود.

۴. **ایجاد فرصت‌ها برای سرمایه‌گذاری خرد:** نهادهای مالی خرد اسلامی فرصتی برای سرمایه‌گذاران فراهم می‌کنند تا با سرمایه‌های کوچک، به صورت مؤثر و هدفمند در پروژه‌ها و فعالیت‌های اقتصادی مشارکت کنند. این امر به ویژه برای سرمایه‌گذاران خود

تعریف نهاد های تمويلات مالی خرد یا کوچک

در مقررره تنظیم مؤسسات تمويلات خرد د افغانستان بانک مؤسسه مالی چنین تعریف گردیده است: عبارت اند از مؤسسات مالی، شرکت‌ها و نهاد هاییکه از دافغانستان بانک جواز فعالیت دریافت نموده باشد.

تعریف جامع نهادهای تمويلات مالی خرد عبارت از آن عده نهادهای مالی خرد، بانکی و غیر بانکی، اقتصادی و اجتماعی است که در صدد جذب عایدات مالی افراد جامعه جهت استفاده بهتر و مناسب آن، خدمات مالی سالم متعدد را انجام

می دهند و در رأستای دستیابی و ازدیادعاید مناسب برای صاحبان سرمایه (رب المال) و تحقق همبستگی اجتماعی فعالیت می کنند. این نهادها با در نظر داشت رعایت اصول و مقتضیات شریعت اسلامی فعالیت های شانرا به هدف دست یابی به توسعه مثبت اقتصادی واجتماعی انجام می دهد.

تعریف تمویل در ماده چهارم مقررره تنظیم مؤسسات تمويلات خرد دافغانستان بانک قرار ذیل تصریح گردیده است: تمویل بمعنی اعطا و ارائه خدمات مالی اسلامی به مشتریان می باشد.

تمويلات مالی خُرد غير سپرده گير فعاليت می نماید. و تمويلات خُرد را به کتگورهای مختلف تقسيم می نماید و همچنان در نهاد های کمک کننده را که عبارت از مؤسسات و نهاد های ملی و بين المللی که به مؤسسات تمويلات مالی خُرد به منظور حمايت مالی تشبثات خُرد بصورت مستقيم و يا غير مستقيم (از طريق نهادهای تسهیل کننده) کمک مالی و یاسایر کمک ها را فراهم می نمایند. در این مقررره نهاد های تسهیل کننده کمک ها را چنین تعريف نموده است: عبارت از نهادهای دولتی و یا غير دولتی که بين مؤسسات تمويلات مالی خُرد و نهاد های کمک کننده منحیث میانجی عمل می نمایند. و تعريف تمويل کننده مؤسسات تمويلات مالی خُرد عبارت اند از اشخاص و سازمان های ملی و بين المللی، بانکها، نهاد های دولتی و غير دولتی یا شرکت های و انجمن های که برای مؤسسات تمويلات مالی خُرد با در نظر داشت یک سلسله شرایط، تمويل مورد نیاز شان و یا سایر کمک ها را فراهم می سازند.

تمويل مالی خُرد یعنی کوچک عبارت از فراهم ساختن خدمات مالی که از طرف مؤسسات مالی مشخص به اشخاص و گروه از اشخاص به هدف خلق عاید بالوسيله کسب و کارها یا سایر فعاليت های اقتصادی، تشبثات خُرد و رفع سایر نیازمندی های اقتصادی طوریکه مبلغ از یک میلیون و پنجصد هزار افغانی بیشتر نباشد را گویند. و همچنان مؤسسات تمويلات خُرد یعنی کوچک را به سپرده گير و غير سپرده گير را نیز تعريف می نماید: مؤسسات تمويلات مالی خُرد غير سپرده گير عبارت از مؤسسات اند که با استفاده از منابع مالی داخلی و خارجی تمويلات مالی خُرد اسلامی را (در بدل یک فیصدي مفاد به منظور تکافوی مصارفه مؤسسسه) برای کسب و کارها و متبثین خُرد اعطا می نمایند. و همچنان بانک را با فعاليت تمويلات مالی خُرد تعريف می نماید که عبارت از بانک های اند که سند عدم اعتراض و اجازه فعاليت تمويلات مالی خُرد را از افغانستان بانک کسب نموده و همانند سایر مؤسسات

تمويلات مالی خُرد یا کوچک اسلامی در افغانستان

تمويلات مالی اسلامی در سراسر افغانستان در جذب سپرده های شهروندان و بهبود وضعیت اقتصادی افغانستان نقش مؤثري را انجام میدهند. اثرگذاری این روند مالی اسلامی روی ثبات حکومت داری خوب و رشد اقتصاد اسلامی در کشور ملموس بوده و آینده درخشان اقتصادی را درپیش دارد.

تأسيس نهادهای تمويلات مالی خُرد یا کوچک اسلامی یکی از آرمانهای دیرینه مردم مسلمان افغانستان بوده که ناشی از یک خواست و خواهش همگانی این مرز منحيث الزاميت دینی برخاسته است. خوشبختانه افغانستان جدیداً در این روند تمويلات مالی اسلامی پیوست گردیده و به محلق شدن افغانستان در نظام مالی اسلامی بر علاوه راه اندازی خدمات

۳ عقود ارفاق

قرض و عاریت

۲ عقود تبرع

بخشش، وقف، وصیت و صدقه

۱ عقود معاوضه

بیع و اجازه

۵ عقود امانات

ودیعت

۴ عقود توثیق

رهن، ضمان کفالت و نکاح

جایگاه عقود اسلامی در تمويلات مالی

عقود و قرارداد های شرعی رعایت اصول شرعی الزامی بوده و توضیحات لازم برای فهم درست عقود شرعی ذیلاً با مثال های آن در دیاگرام زیر بطور خلاصه ارائه می گردد:

عقود جایگاه اساسی را در نظام مالی اسلامی از لحاظ شرعی و حقوقی آن احتوا می کند زیرا بدون در نظر داشت اصول شرعی در انعقاد قراردادها معاملات صحیح نمی گردد. بنابراین در انجام

مفهوم و تعریف عقد

عبارت از توافق دو اراده است به ایجاد یا تعدیل یا نقل یا ازاله حق در حدود قانون. در علم حقوق، عقد به عقودی معین اشاره شده که در قانون مدنی شرایط و چگونگی احکام و ارکان آنها شرح داده شده است. از جمله عقود معین می توان به عقد بیع، عقد اجاره، عقد رهن، عقد وکالت، عقد مضاربه و غیره اشاره میگردد.^(۱۰)

عقد در لغت: عقد در اصل کلمه عربی بوده و جمع آن عقود است. عقد در لغت به معنای بستن و یا گره زدن دو چیز است به یکدیگر به نوعی که جدا شدن یکی از دیگری سخت و دشوار باشد. مثل گره زدن ریسمان و نخ به ریسمان و نخ دیگری که از هم جدا نگردند و با یکدیگر تلازم و پیوستگی پیدا کنند.^(۹)

عقد در اصطلاح حقوقی: مطابق ماده ۴۹۷ قانون مدنی افغانستان

محصولات اسلامی نهادهای تمویلات مالی خرد یا کوچک

مر ابجه

مفهوم و تعریف مر ابجه

اجرا میشود. در اصطلاح حقوقی عبارت از قرارداد است که به موجب آن، نهاد مالی به عنوان عرضه کننده، مصارف تمام شده اموال و خدمات را به اطلاع متقاضی میسراند و سپس با اضافه نمودن مبلغ مفاد (به گونه نقدی یا اقساط) به متقاضی به فروش میسراند.^(۱۲)

مر ابجه در لغت: کلمه مر ابجه از ریح گرفته شده و ریح به معنای بدست آوردن مفاد و یا زیادت و به مفهوم کسب بهره در تجارت یعنی در خرید و فروش می باشد.^(۱۱)

مر ابجه در اصطلاح: عبارت از عقد است که فروشنده (بانک یا نهاد مالی) تمام مصارف به جنس وارد شده و مفاد را به متقاضی واضح نموده بعد از توافق جانبین قرارداد مر ابجه

اهمیت مر ابجه

فروش جنس به قیمت که در آن مصارف فروشنده و مفاد تعیین شده در آن گنجانیده شده باشد را می گویند و ابن قدامه یکی از علماء برجسته مذهب فقه حنبلی مر ابجه را نیز همین گونه تشریح نموده است.^(۱۳)

قبل از اسلام مر ابجه نیز در میان مردم مروج بود و امام مالک رحمه الله در کتاب مؤطا که از اولین کتاب جمع احادیث حضرت محمد صلی الله علیه و سلم محسوب می شود، در مورد مر ابجه روایات را نقل قول کرده است. همچنان المرغینی عالم معروف در مذهب حنفی توضیحات در مورد مر ابجه نموده که مر ابجه

انواع مر ابجه

مر ابجه بسیط

- فایده معلوم باشد و در فیصد یا نسبی از ثمن اجناس یا مبیعه شامل باشد؛
- ثمن در عقد اول در مقابل جنس مماثل خود یعنی از اجناس ربوی (سودی) نباشد، اگر چنین بود، فروش آن به مر ابجه جایز نیست. مثلاً گندم - را در مقابل جنس مشابه آن از نظر وزن خریداری نماید، در این صورت آن گندم در عقد مر ابجه فروخته نمی شود.

مر ابجه بسیط آن است که مالک اجناس خود را در معرض فروش می گذارد و بر علاوه شروطی که در بیع لازم است در انجام این عقد، شروط دیگری در رعایت احکام شرعی نیز مد نظر گرفته میشود منجمله:
- مشتری بداند، اینکه ثمن (قیمت) نخستین مبیعه چند بوده است؛

9 - گرفته شده از فصل چهارم کتاب (تنویر الافکار در بانکداری اسلامی) مؤلف: دکتور محمد ظریف علم (ستانکزی)

10 - قانون مدنی. (1355 ش). (353). جریده رسمی، ماده (497) بند اول

11 - <https://tolafghan.com/posts/28095>

12 - <http://zestaniakzai.blogfa.com> گرفته شده از کتاب: (تنویر الافکار در بانکداری اسلامی) مؤلف: دکتور محمد ظریف علم (ستانکزی)

13 - <https://tolafghan.com/posts/>

مر ابجه مرکب

و بر مقدار و چگونگی پرداخت آن توافق شده، به مشتری به فروش می‌رساند و مشتری وعده می‌دهد که این جنس را با فایده مشخص آن از نهاد تمويلات مالی کوچک می‌خرد. نهاد مالی به نوبه خود جنس را به مشتری تهیه و عرضه می‌کند، مشتری بر اساس موافقتی قبلی که وعده کرده است جنس را می‌خرد و سند تسلیبی جنس را امضاء می‌کند.

مر ابجه مرکب آنرا گویند، که نهاد تمويلات مالی کوچک جنس را در اختیار ندارد ولی به اساس درخواست مشتری آن را برایش از بازار داخلی یا خارجی از تأمین کننده اصلی (Supplier) خریداری و تهیه می‌نماید. در این صورت بین نهاد تمويلات مالی کوچک و مشتری موافقتی صورت می‌گیرد مبنی بر اینکه نهاد جنس را به ثمن اولی آن که خریداری نموده به علاوه فایده ای که خود روی آن می‌افزاید

مر ابجه در سیستم تمويلات مالی اسلامی

همین نهاد مالی کوچک خریداری نموده و بعداً با جمع هزینه و مفاد که شامل قیمت آن می‌باشد به مشتری بصورت قرضه یا اقساط به فروش می‌رساند و مشتری قرضه را بطور قسطوار و یا هم به یکبارگی همه قرض را در زمان مشخص آن بر اساس قرارداد پرداخت می‌نماید.

۵. در بیع مر ابجه قرض شرط نیست و قیمت جنس به صورت فوری آن پرداخت می‌گردد اما جهت تسهیل و وضعیت اقتصادی منطقه و مشتری مر ابجه به اساس قرض انجام می‌یابد و از لحاظ شرعی جواز دارد.

۱. در سیستم تمويلات مالی اسلامی، مر ابجه منحیث یک گزینه بدیل شرعی به عوض سیستم بانکی متعارف یا تقلیدی (ربوی) معرفی گردیده است.

۲. مر ابجه از جمله محصولات مالی اسلامی است که در نهاد های تمويلات مالی اسلامی بیشترین مورد استفاده را دارد.

۳. بیع مر ابجه از لحاظ حقوقی قراردادی است که فروشنده در آن هزینه و مفادش را به مشتری اعلان مینماید.

۴. در معاملات معاصر مر ابجه، نهاد های تمويلات مالی کوچک بعضی از امتعه ها (اجناس) را به صورت فوری از طریق نماینده

مشخصات بیع مر ابجه

بیع مر ابجه دارای مشخصات و مواصفات ذیل می‌باشد:

۶. در صورتیکه نهاد تمويلات مالی اسلامی کوچک کدام تخفیف را در اجناس مر ابجه بدست می‌آورد، از آن (تخفیف) مشتری نیز مستفید می‌گردد.

۷. مبیعه یا اجناس در وقت بیع مر ابجه موجود باشد و در ملکیت نهاد تمويلات مالی اسلامی کوچک قرار داشته باشد، یعنی نهاد تمويلات مالی کوچک مبیعه را از قبل خریداری و در قبض خود داشته باشد و یا از طریق نماینده خود بدست آورده باشد.

۸. مشتری نیز منحیث نماینده نهاد تمويلات مالی انتخاب شده میتواند و جواز دارد اما مشروط بر اینکه موافقتنامه جداگانه نمایندگی توسط طرفین به امضاء رسیده باشد اما فقهاء به این روند ترجیح نمی‌دهند.

۹. نهاد تمويلات مالی کوچک میتواند که از مشتری سند قرض (دین) و یا هم تضمین شرعی را منحیث وثیقه اخذ نماید، اما سند دین قبل از تکمیل قرارداد مر ابجه جواز ندارد.

۱۰. هیچ نوع فیس دیگری در بدل ارایه خدمات

۱. در بیع مر ابجه سند پیشنهاد و قبولی که در آن قیمت قطعی، محل تسلیم دهی و تاریخ تحریر می‌می‌باشد ضروری است. برای پیشنهاد و قبولی قرارداد مر ابجه باید که مجلس ایجاب و قبول بین طرفین دایر گردیده باشد.

۲. در محصول مر ابجه قیمت جنس با مفاد آن در زمان عقد قرارداد به طرفین باید که معلوم باشد و وابسته به حوادث آینده نمی‌گردد.

۳. مصارف و هزینه های که نهاد تمويلات مالی کوچک متحمل میگردد و آقی باشد و یا بر اساس پیش بینی نزدیک به واقعیت و عرف باشد.

۴. محصول مر ابجه صرف در سرمایه های قابل لمس حلال جواز دارد و در مصارفات و خدمات قابل تطبیق نیست و بعد از عقد قرارداد مر ابجه هیچ نوع تغییر در شرایط و قیمت آن جواز ندارد.

۵. در محصول مر ابجه خرید و فروش دوباره (Buy-Back) جنس به عین شخص یا نهاد مالی مجاز نیست.

محصول مضاربت

مضاربت شرط میگذارد فلینذا هرگاه پیامبر صلی الله علیه وسلم شرایط رب المال را در عقد مضاربت اجازه داده باشد تبعی است که اصل عقد نیز مجاز میباشد^(۱۴)

مضاربت، یکی از عقودی است که نهادهای تمویلات مالی اسلامی آن را جهت بهره‌برداری از سرمایه سپرده‌گذاران به کار می‌بندد. این عقد به نوعی میان کار و سرمایه، توازن برقرار کرده و هر دو طرف سرمایه دار و سرمایه گذار (رب المال و مضارب) را در تمویل و تأمین بودجه یاری می‌کند؛ زیرا با استفاده از عقد مضاربت هم سرمایه های راكد و انباشته به کار می افتد و هم توانایی های افراد در سرمایه گذاری هدر نمی رود و به این ترتیب در توسعه اقتصادی جامعه نقش مهمی را اجرا می‌کند.

مضاربت یکی از عقود مهم در نظام مالی اقتصاد اسلامی بوده که فقهاء در فقه اسلامی توجه خاص به این محصول نموده اند. در حدیث نقل می‌گردد که هرگاه حضرت عباس رضی الله عنه برای کسی مال خود را به مضاربت می‌گذاشت، برای مضارب شرط می‌گذاشت که همراه مال مضاربت به بحر سفر نکند، و به دره و وادی فرود نه آید، اجناس مرطوب را نخرد و اگر این اعمال ذکر شده را انجام داد ضامن است و در صورت ضرر غرامت پرداخت نماید، زمانیکه این شرایط به رسول الله صلی الله علیه وسلم رسید آنحضرت صلی الله علیه وسلم به این شرایط اجازه داد. وجه دلالت حدیث فوق مبین مشروعیت مضاربت است به شرایطی که رب المال در حین انعقاد عقد

مفهوم، تعریف، و مشروعیت مضاربت

کوشش جدی برای ربح در سفر و سیر زمین بخرج میدهد، چنانچه فقهای اسلام که قبلاً در معنای لغوی اشاره نمودیم معنای عقد مضاربت را به معنای سیر و سفر در زمین دانسته بودند، بنابراین عقد مضاربت به دلالت حکم آیه فوق ثابت و مشروع میباشد.

مضاربت در لغت: به معنای (من ضرب الأرض) کسیکه زمین را میزند یعنی در زمین سفر و سیر میکنند استعمال میگردد، این وجه تسمیه در لغت اهل عراق و حجاز استعمال گردیده و به معنای قرض دادن به زمین است یعنی (السیر فی الأرض) طی نمودن زمین، از همین جهت این اصطلاح را مضاربت میگویند، زیرا مضارب که عامل است در روی زمین برای کسب ربح و منفعت سیر و حرکت مینماید و یا اینکه هر دو طرف ضرب میکنند به اندازه سهم خویش.

سنت مظهره: مضاربت به صراحت در احادیث نبی کریم صلی الله علیه وسلم من حیث اصل و منبع دوم شریعت اسلامی که ذیلاً روایت میشود ثابت میباشد: عن صهیب رضی الله عنه قال: قال رسول الله صلی الله علیه وسلم ﴿ثلاث فیهن البرکة البیع إلى أجل والمقارضة وأخلاق البر بالشعیر للبیع لا للبیع﴾. از رسول الله صلی الله علیه وسلم روایت است که در سه چیز برکت است، بیع به زمان، مقارضة (مضاربت) خلط نمودن گندم با جو برای خانه نه برای فروش. وجه دلالت حدیث فوق برای مشروعیت برای مقارضة که همان مضاربت است و برخی فقهاء چنانچه قبلاً ذکر گردیده عقد مضاربت را عقد مقارضة و قرض میدانند و پیامبر صلی الله علیه وسلم در این عقد به برکت اشاره نموده است پس در عقد مضاربت برکت است روی این دلیل عقد مضاربت مشروع و یک عقد مجاز در فقه اسلامی دانسته میشود. مذهب حنفی و حنابله این عقد را بنام مضاربت یاد میکنند، در حالیکه مذهب مالکی و شافعی این عقد را بنام قرض یاد میکنند.

تعریف فقهی مضاربت: مجله الاحکام در ضمن حکم ماده (۱۴۰۴) خویش مضاربت را چنین تعریف نموده است: مضاربت نوع از شراکت است که رأس المال از یک طرف، سعی و عمل از جانب دیگری صورت گیرد. تعریف فوق در کتاب رد المختار علی الدر المختار نیز نقل شده است، سایر فقهاء اسلام نیز در تعریف مضاربت از نظر مفهوم کدام اختلاف ندارند و موافق به تعریف مذهب حنفی مضاربت را تعریف نموده اند.

مشروعیت: الله تبارک و تعالی میفرماید: ﴿وَأَخْرُوزَ يَضْرِبُونَ فِي الْأَرْضِ يَبْتَغُونَ مِنْ فَضْلِ اللَّهِ﴾^(۱۵) یعنی و عده ای دیگری از مؤمنین برای به دست آوردن روزی و برخوردار از فضل خدا سفر می‌کنند. وجه دلالت این آیه عام است و عقد مضاربت همچنان شامل میشود زیرا صاحب عمل در مضاربت سعی و

14 - مبحث ششم گرفته شده از کتاب: (تنویر الافکار در بانکداری اسلامی)

شروط صحت مضاربت

فقهاء برای مضاربت شرایط صحت را وضع نموده اند که قرار ذیل می باشد:

۱- عاقدین که عبارت از رب المال و مضارب استند باید دارای اهلیت وکالت باشند، زیرا مضارب در رأس المال به اجازه رب المال تصرف میکند که این تصرف به مفهوم و معنای وکالت است، از اینرو لازم است تا طرفین اهلیت عقد وکالت را داشته باشند یعنی عاقل و بالغ باشند، چنانچه در مورد ماده (۱۴۰۸) مجله الاحکام چنین تصریح میدارد: (اهلیت رب المال برای توکیل و مضارب برای وکالت شرط است).

۲- بنزد جمهور فقهاء رأس المال باید پول نقد رائج مانند: درهم، دینار، افغانی، دالر، پوند ایرویا غیره پولهای معتبر باشد.

۳- رأس المال در مضاربت عینی باشد رأس المال باید قابلیت تسلیمی را برای مضارب داشته باشد، هرگاه رأس المال در مضاربت عینی نباشد و دین در ذمه دائن باشد در اینصورت

مضاربت درست نیست.

۴- برای صحت عقد مضاربت شرط است که سهم هر کدام از عاقدین باید معلوم باشد، زیرا معقود علیه در عقد مضاربت ربح است و جهالت در معقود علیه (ربح) عقد را به فساد می کشاند.

۵- ربح (فایده) جزء مشاع باشد: فقهاء در مورد اتفاق دارند که تعیین ربح برای هر کدام از رب المال و مضارب بجزء مشاع در ربح به اندازه نصف، (۲/۱) ثلث (۳/۱) و یا ربع (۴/۱) حصه می باشد.

۶- قانون مدنی افغانستان در مورد شرط فوق در مواد (۱۲۶۴ و ۱۲۷۵) چنین تصریح میدارد: اندازه مفاد هر یک از طرفین باید بصورت جزء مشاع تعیین گردد ولی در صورت عدم تعیین مفاد، طور مناصفه تقسیم می شود.

۷- چنین ضرب الاجل تعیین نکند گردد که مانع مضارب از دخل و تصرف در رأس المال شود.

ارکان مضاربت

ارکان عقد مضاربت نزد احناف لفظ ایجاب و قبول و یا سائر الفاظ که دلالت به ایجاب و قبول نماید می باشد و نزد جمهور فقهاء عبارت اند

از عاقدین یعنی رب المال و مضارب و رکن دوم رأس المال است که به شخص مضارب و عامل غرض عقد مضاربت سپرده میشود. رکن سوم عمل یا فعل است که در عقد مضاربت از جانب مضارب غرض رشد رأس المال صورت میگیرد. و رکن چهارم ربح یا فایده است که در عقد مضاربت بین رب المال و مضارب براساس توافق تقسیم میگردد. رکن پنجم هم صیغه ایجاب و قبول است که بواسطه آن عقد بین رب المال و مضارب منعقد میگردد. در دیاکرام زیر مضاربت بصورت ساده بیان گردیده است.

انواع مضاربت

تقسیم مضاربت به خاص و مشترک

۱. **مضاربت خاص:** آن است که مال یا سرمایه از یک شخص باشد کار و تجارت روی آن سرمایه از شخص دیگری باشد. مضاربت خاص گزینه بهتری برای نهادهای تمويلات مالی کوچک اسلامی نبوده؛ زیرا که نهاد تمويلات مالی منابع درآمد مناسبی برای این نوع معامله را ندارند.

محصول مشارکه

مفهوم، تعریف و مشروعیت مشارکه

معنی لغوی مشارکه: مشارکه کلمه عربی است و در لغت شریک ساختن را گویند و همچنان شرکت در لغت بمعنی اختلاط و آمیزش است و در اصطلاح فقها بمعنی قرارداد و عقد بین شرکاء و متشارکین در سرمایه و وفایده است این تعریف از طرف علمای حنفی است. اما در اصطلاح حقوق تجارتی و سرمایه گذاری عبارت از یک تو افقنامه بین دو ویا چند جوانب میباشد که دارای ها، کاریا بدیهی های شان را به منظور کسب منفعت با

همدیگر یکجا می کنند.

قرارداد مشارکه: در اصل یک قرارداد عقد شراکت است که در آن شرکا تو افق می کنند که سرمایه خویش را در یک شرکت موجود ویا جدید سرمایه گذاری نمایند و فایده حاصل از آن شرکت مطابق سهم هر سهامدار به اساس قرارداد مشارکه تقسیم می شود و همچنان هر سهامدار در ضرریا زیان به نسبت سهم خویش شریک خواهد بود^(۱۶)

مشارکه در نظام مالی اسلامی

در نظام مالی اسلامی معاصر، قرارداد مشارکه عبارت از مشارکت است که بر اساس آن منفعت ها نظریه تناسب از

قبل تو افق شده شریک گردیده در حالیکه خسارات به تناسب سرمایه یا سرمایه گذاری هر یک از شرکا شریک میگردد.

مشروعیت عقد مشارکه

مشروعیت عقد مشارکه بر اساس نصوص قرآن کریم، سنت مطهره و اجماع ثابت است و آیات ذیل در قرآن شریف بطور کلی مشروع بودن مشارکت یا مالکیت مشترک را بیان می دارد: ﴿وإن كانوا اخوة رجالا ونساء فهم شركاء في الثلث﴾^(۱۷) آنان با هم در ثلث و یک سوم شریک هستند و ﴿وإن كثيرا من الخلقاء لیبغی بعضهم علی بعض إلا الذین آمنوا وعملوا الصالحات وقلیل ما هم﴾^(۱۸) "و همانا بسیاری از شریکان بدون شك برخی شان بر برخی دیگر ستم می کنند، مگر کسانی که ایمان آورده و عمل های شایسته نموده باشند، در حالی که چنین کسانی بسیار اندک اند" و کلمه خلطاء در آیه بمعنی شرکاء است. ﴿عن أبي هريرة رضي

الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: قال الله تعالى: أنا ثالث الشريكين ما لم یخُن أحدهما صاحبه، فإذا خان خرجت من بينهما﴾^(۱۹) حضرت ابوهریره رضی الله تعالی عنه روایت میکنند که پیامبر صلی الله علیه و سلم فرمود: خداوند می گوید: هرگاه دو نفر شریک شدند و همدیگر خیانت نکردند من نیز شریک سوم آنها هستم و هرگاه یکی بدیگری خیانت کرد من از بین آنها بیرون می ایم و دیگر با آنان شریک نیستم یعنی مفهوم اینکه خداوند در مال مشارکت برکت قرار می دهد و آن را حفظ می کند مادامکه به همدیگر خیانت نکنند و اگر یکی از آنان خیانت کند، خیر و برکت را از آن برمیدارد".

ارکان شراکت

رکنهای شراکت ایجاب و قبول است که یکی از طرفین می گوید: ترا در این چیزیا آن چیز شرکت دادم و با تو شریک شدم و طرف دیگر می گوید پذیرفتم.

16 - مبحث پنجم از کتاب: (تنویر الافکار در بانکداری اسلامی)

17 - النساء 12

18 - سوره ص 24

19 - رواه أبو داود وصححه الحاكم

شروط قرارداد مشارکه

در قرارداد مشارکه شروط اساسی قرارذیل اند:

- سرمایه:** هردو شریک قسمتی از سرمایه خویش را خواه بشکل پول نقد باشد یا دارایی ثابت "ارزش آن تعیین شده باشد" در سرمایه گذاری شریک سازند و لازمی نیست که سهم هر شریک بطور مساویانه باشد.
- معاملات تجارتي:** تجارت یا پروژه باید مطابق شریعت باشد.
- مشارکت در مفاد:** در ابتدا قرارداد مشارکه نسبت توزیع مفاد بین طرفین از قبل مشخص گردد؛
- مشارکت خسارت:** هرگونه خسارات باید بر اساس تناسب

مشارکه در نهاد مالی اسلامی

- دریک نهاد مالی اسلامی بطور معمول قرارداد مشارکه، بین نهاد تمويلات اسلامی و مشتریان صورت میگیرد، که بر اساس آن هر جانب جهت تاسیس یک پروژه جدید و یا اشتراک در پروژه موجوده سرمایه گذاری می نمایند.

انواع مشارکه

مشارکه نیز اقسام دارد که قرارذیل مختصرا بیان می گردد:

شراکت عقود

شرکت عقود آنرا گویند که دونفر یا بیشتر با هم عقد و قرارداد در مال ای برای فایده و نتایج حاصل از آن نمایند.

شرکت عنان

در این نوع شرکت چند نفر در مال خود با هم شریک میشوند تا در آن تجارت کنند و فایده حاصله در میانشان مشترک باشد و در این نوع شرکت مساوات در مال و مساوات در تصرف و مساوات در سود حاصله شرط نیست پس اگر مال یکی بیشتر باشد و یا تنها یکی مسؤول شرکت باشد نه شرکای دیگر و بر حسب توافقشان در فایده حاصله مساوی باشند یا نباشند عقد شرکت صحیح و جایز است و هرگاه زبانی پیش آمد به نسبت سرمایه این زبان بر شرکاء تقسیم می شود و آن را همه بدوش می کشند.

اشتراک سهم سرمایه بین شرکا تقسیم گردد. اما اگر خسارت در اثر غفلت مدیریت شریک یا مدیریت تیم باشد، در آنصورت چنین خسارات باید توسط شریک یا تیم مدیریتی مربوطه پرداخت شود؛

مدیریت: درحالت که هردو شرکا مدیریت تجارت را به عهده داشته باشند، اگر یک شریک بخواهد از مدیریت کنار آید و یک شریک غیرفعال گردد، تنظیم این گزینه مجاز میباشد. همچنان شریک اجازه دارد تا برای مدیریت تجارت شراکت مشارکه شخص یا جناح سوم را تعیین نماید.^(۲۰)

- هر یک از شرکا بطور دائمی و یا تدریجی میتوانند مالک پروژه گردند و سهم مفاد خویش را از قرارداد مشارکه داشته باشند. البته خسارات به تناسب شراکت در سرمایه گذاری تقسیم میگردد.

شرکت مفاوضه

این نوع شرکت عقد قرارداد بین دو نفر یا بیشتر است در اینکه در عمل با هم اشتراک داشته باشند با شرایط آتی ذیل:

۱. تساوی همه شرکاء در سرمایه گذاری و سهام همه برابر باشد که اگر یکی سرمایه بیشتر داشته باشد این نوع شرکت صحیح نیست.
۲. تساوی شرکاء در تصرف، باید هر یک جایز التصرف باشند پس شرکت بین کودک و شخص بالغ صحیح نیست.
۳. تساوی شرکاء در دین که باید با هم دارای دین واحد باشند پس این نوع شرکت بین مسلمان و کافر صحیح نیست.
۳. هر یک از شرکاء کفیل و ضامن دیگری باشد در آنچه که بر او واجب است.

شرکت الوجوه

شرکت وجوه آنست که دو نفر یا بیشتر به شراکت مالی را از مردم بخرند، بدون اینکه سرمایه ای داشته باشند بلکه از اعتبار و اعتماد خود پیش تجار و بازرگانان استفاده کنند و مال را بخرند و در فایده آن با هم شریک باشند، و این شرکت در عهده و ذمه است و ذمه شان با هم مشترک است بدون اینکه کاری بکنند و مالی داشته باشند و فقه حنفی و حنبلی اینرا جایز می دانند چون بهرحال کاری است که جایز است عقد شرکت روی آن جاری می گردد و تفاوت ملکیت آنان در چیزیکه خریده شده است صحیح است و اما اشتراک شان در فایده باید برحسب و برابر ملکیت آنان در آن چیز باشد.

شرکت ابدان یا اعمال

توافق آنها بین شان مشترک باشد مانند نجاران، آهنگران، خیاطان و غیره حرفه های دیگر به نزد احناف صحیح است.

شرکت ابدان آنست که دو نفر یا بیشتر توافق کنند بر اینکه انجام دادن عملی را بپذیرند، بر اینکه اجرت و مزد این عمل برحسب

انواع مشارکت به اساس سیستم بانکی

برای زرع یا کاشت در مقابل بخش از محصول به دست آمده از کل زمین بسپارد: (۲۱)

دو نوع مشارکه وجود دارد مشارکه متوالی و مشارکه نزولی. مشارکه متوالی:

عقد مساقاة

تعریف: مساقات عبارت از عقدی است که صاحب باغی در مقابل آبیاری و نگهداری از باغ خود، مقدار معینی از ثمر آن را به عامل آن تحویل دهد (۲۲)

سهام سهامداران (مشتری و بانک) در طول مشارکه یکسان باقی می ماند.

مشارکه نزولی:

سهام یکی از سهامداران (بانک) در طول مشارکه کاهش می یابد.

عقد مغارسه

در فقه حنفی عبارت از عقدی کاشت است که شخص زمین سفید خود را که درختی در آن نباشد برای مدت معینی به شخصی بدهد تا در آن درخت بکارد، مشروط بر اینکه گیاهان حاصل از آن، و میوه ها بین آنها به نصف یا غیر آن تقسیم شود.

عقد مشارکه در زراعت

عقد مشارکه در زراعت به سه نوع است: ۱- عقد مزارعه، ۲- عقد مساقات (آبیاری) و ۳- عقد مغارسه

عقد مزارعة

تعریف: عبارت از عقدی است که مالک زمین، زمین قابل زراعت را

پروژه مشارکه در نهادهای خدمات مالی کوچک اسلامی

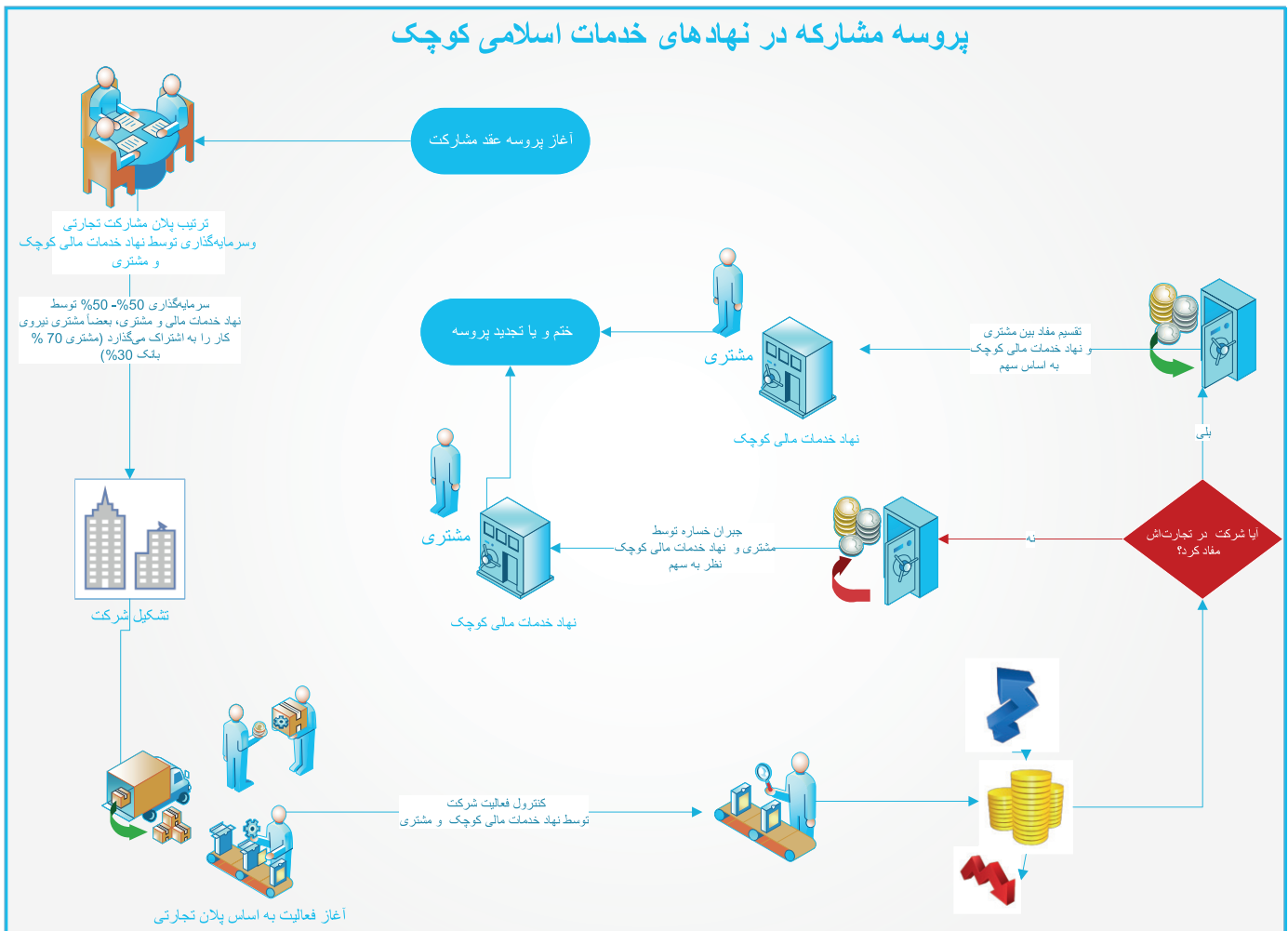
- ۲- مشتری و نهاد تمویلات مالی کوچک یک شرکت یا کارخانه ایجاد می کنند و در حدود معین در کار و سرمایه باهم سهیم می شوند. که در نتیجه کسب و کار، سود و یا زیان به وجود می آید.
- ۳- در صورت عاید، فایده را به اساس سهم که در عقد قرارداد شراکت در آغاز تجارت به آن توافق شده بود تقسیم می شود.
- ۴- در صورت ضرر، زیان را به نسبت سرمایه گذاری خود در پروژه تقسیم می کنند.

- ۱- مشتری و نهاد تمویلات مالی کوچک اسلامی یک طرح تجاری مشترک برای پروژه سرمایه گذاری تهیه می کنند و هر دو سرمایه گذاری مشترکی انجام می دهند (به عنوان مثال ۵۰٪ - ۵۰٪). اغلب اوقات، مشتری علاوه بر سرمایه گذاری نیروی کار خود را نیز به کار می اندازد، بنابراین، نسبت تقسیم فایده ممکن است با مشارکت سرمایه متفاوت باشد مثلاً ۷۰٪ از سوی مشتری و ۳۰٪ از نهاد تمویلات مالی کوچک اسلامی.

21 - فقه معاملات، ص: 305

22 - همان، 315

پروسه مشارکه در نهادهاي خدمات اسلامی کوچک

عقد حواله

عقد حواله در روند معاملات روزمره تجاری و اهل کسبه به خصوص صرافها، کاربرد فراوانی دارد و در بخش بانکداری اسلامی نیز حواله مورد استفاده قرار گرفته است و از جمله عقود توثیقی رایج شمرده می‌شود.

مفهوم و ماهیت عقد حواله های نقدی

موجودی حساب‌ها از یک حساب به حساب دیگری از یک نهاد تمويلات مالی کوچک به نهاد تمويلات مالی دیگر و یا از یک کشور به کشور دیگر.

عقد حواله در لغت به معنای انتقال است و حواله از نظر لغوی از تحویل گرفته شده و به معنای نقل می‌باشد. حواله در تمويلات مالی کوچک عبارت است از عملیه نقل پول یا سرمایه

مشروعیت عقد حواله

اشاره دارد، این آیه است: "وَإِنْ كَانَ ذُو عُسْرَةٍ فَنَظِرَةٌ إِلَىٰ مَيْسَرَةٍ" (سوره بقره، آیه ۲۸۰) ترجمه: «و اگر بدهکار در سختی باشد، به او مهلت دهید تا بتواند بپردازد.» این آیه به مفهوم همکاری مالی و تسهیل پرداخت بدهی‌ها اشاره دارد که از اساس عقد حواله پشتیبانی می‌کند.

عقد حواله در فقه اسلامی به معنای انتقال دین یا طلب از یک شخص به شخص دیگر است. مشروعیت عقد حواله در قرآن و سنت به طور ضمنی و از طریق مفاهیمی مانند تعاون، وفای به عهد، و مسئولیت در قبال دیون تأیید شده است. در قرآن کریم: آیه ای که به مفهوم انتقال دین و تسهیل امور مالی

فرد ثروتمندی حواله کند که وصول طلبش از او آسان است؛ در این صورت طلبکار باید حواله ی مذکور را قبول کند. و به این ترتیب به خوبی می تواند طلبش را وصول کند و بدهکار هم به آسانی آن را پرداخت کند و در آن ظلمی متوجه طلبکار نگردد. صحیح است دیرکرد یعنی معطل نمودن دین از سوی شخص غنی در بازپرداخت دینش به طلب کار ظلم است و هرگاه یکی از شما برای دریافت دینش از سوی بده کار به یک شخص متولی احواله شد، باید حواله اش را بپذیرد و دنبال آن را بگیرد. مشروعیت حواله بنا بر همین حدیث شریف ثابت می گردد قسمیکه در فوق شرح گردید. شرح این حدیث به مشروعیت حواله در انتقال دیون از یک شخص به شخص دیگر اشاره دارد و تأکید می کند که ارجاع به فرد معتبر در این زمینه قابل قبول است. بنابراین، عقد حواله از منظر قرآن و سنت مشروع و مورد تأیید است. (صحیح بخاری و صحیح مسلم)

در سنت نبوی: پیامبر اکرم (ص) در حدیثی می فرماید: از ابوهریره رضی الله عنه روایت است که می گوید: رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمودند: ﴿مَطْلُ الْغَيِّ ظَلْمٌ، وَإِذَا أُتْبِعَ أَحَدُكُمْ عَلَى مَلِيٍّ فَلْيَتَّبِعْ﴾ ترجمه: به تأخیر انداختن پرداخت توسط ثروتمند، ظلم است. و هرگاه یکی از شما به شخصی ثروتمند ارجاع شد، باید ارجاع را بپذیرد.^(۲۳) شرح حدیث: چنانکه رسول الله صلی الله علیه وسلم به بدهکار امر می کند بدهی اش را به خوبی پردازد و طلبکار را توصیه می کند، طلبش را به خوبی مطالبه کند و بیان می کند که چون طلبکار طلبش را طلب کند یا با اشاره یا قرینه ای این مساله را به بدهکار بفهماند، بدهکاری که قادر به پرداخت بدهی هست، نباید در پرداخت بدهی اش تاخیر کند که اگر تاخیر کند، ظلمی در حق طلبکار می باشد؛ و نباید بدون عذر، طلب طلبکار را به تعویق بیاورد. و این ظلم زمانی از بین می رود که بدهکار، طلبکار را به

حکم شرعی حواله های نقدی

که این حواله ها بیش از یک معامله اند؛ چون بر علاوه وکالت در بدل مزد و اجرت، متضمن خرید و فروش ارزهای (اسعار) خارجی نیز می باشند. پس نهاد تمویلات مالی کوچک اسلامی در این نوع حواله بر علاوه اجرتی که دریافت می کند، از تفاوتی که میان نرخ دو ارز (اسعار) وجود دارد، نیز نفع می برد. مسلم است که نرخ ارزهای خارجی به اساس شرایط و اوضاع عرضه و تقاضا در نوسان است، همچنان نرخ خرید هر ارزی اندکی از نرخ فروش آن بالاتر می باشد، این جاست که نهاد تمویلات مالی کوچک از همان میزان تفاوت دو نرخ نیز فایده می کند که این معامله را در اصطلاح معامله (صرف) می گویند.

حواله های داخلی که در میان مشتریان نهادهای تمویلات مالی در یک کشور مبادله می شود، همه از نظر شرعی حکم وکالت را در بدل اجرت دارند و از آنجا که وکالت از نگاه شرعی جواز دارد، حواله نیز جایز است. در این نوع حواله ها، نهاد تمویلات مالی کوچک به عنوان منفذی برای پیدا کردن مشتری به حساب می آید و اجرت نهاد تمویلات مالی کوچک نیز به اساس هزینه های فرضی در پرتو مصارفی که برای اجرای حواله می شود، محاسبه می گردد. بناء این اجرت گرفته شده توسط نهاد تمویلات مالی نیز جواز دارد. اما در رابطه به حواله های خارجی

ماهیت حواله های نقدی

انواع حواله ها در نهاد تمویلات مالی کوچک

حواله داخلی:

عبارت است از انتقال پول نقد از یک جا به جایی دیگر در عین کشور به اساس درخواست مشتریان نهاد خدمات مالی کوچک اسلامی. به این شرط که درخواست کننده حواله، مبلغی را که نهاد خدمات مالی برای انجام حواله می طلبد، پردازد و یا این که مشتری در نهاد مذکور، دارای حساب جاری بوده باشد. در صورتیکه نهاد خدمات مالی کوچک بتواند از طریق آن، هزینه

حواله های بانکی نوعی دستور پرداخت از جانب مشتری یا دارنده حساب به بانک یا نهاد مالی هستند که آن ها را موظف می کند حواله ای را به مقصد مورد نظر فرستاده و درخواست کند مبلغ مشخصی را به فرد یا حسابی معین پرداخت کند. حواله های بانکی یکی از ابزارهای مهم انتقال پول در سیستم بانکی هستند و به دو نوع اند حواله داخلی و حواله خارجی.

حواله را بگیرد و به آدرس که مشخص شده برساند. حواله از راه مطلع کردن نهاد خدمات مالی محول علیه از طریق ایمیل، تلفون، فاکس، تلکس، و یا چک بانکی صورت میگیرد.

حواله خارجی:

عبارت است از انتقال پول نقد از یک کشور به کشور دیگر؛ به منظور پرداخت قیمت اموال تجارتي. پرداخت دین و یاهم برای سرمایه گذاری در خارج؛ با شرایط ذیل را گویند:

- مشتری یا درخواست کننده حواله مبلغی را که در نهاد خدمات مالی کوچک اسلامی جهت انجام حواله در خواست می کند باید که پردازد.
- مشتری باید که در نهاد خدمات مالی، حساب جاری داشته باشد تا نهاد خدمات مالی بتواند از طریق آن، هزینه حواله را اخذ، و پول را به آدرسی که مشخص شده، برساند.
- نهاد خدمات مالی کوچک حواله های خارجی را بر علاوه وسایل و راه های که قبلاً تذکر شده، از طریق چک های سیاحتی کارت های اعتباری، نیز انجام و صادر می کند.

عقد وکاله

مفهوم و تعریف

را در تصرفات قانونی و معلوم قایم مقام خود می سازد. و وکاله عقد است که یک شخص، کسی دیگر را نایب و جانشین خود در دخل و تصرف کاری معلوم مشخص جانشین قرار دهد.^(۲۴) وکالت استثمار (وکالت سرمایه گذاری) به معنای تفویض اختیار به فرد یا نهادی برای سرمایه گذاری اموال موکل است. این نوع وکالت، مشروعیت خود را از اصول کلی وکالت در اسلام می گیرد، که در قرآن و سنت به آن اشاره شده است. با توجه به اصول مالی اسلامی، اگر سرمایه گذاری بر اساس احکام شرعی انجام شود، مشروعیت وکالت در این زمینه نیز قابل اثبات است.

معنی لغوی و اصطلاحی وکالت: لفظ (وکل) فعل ماضی است در لغت به معنی ای تکیه کردن و سپردن یک کار به دیگری است تا وی آنرا انجام دهد. مجله احکام وزارت عدلیه وکالت را در ماده ۱۴۴۹ خویش چنین تعریف نموده است: وکالت تفویض صلاحیت به دیگری و قایم مقام ساختن وی است بجای خود تفویض کننده صلاحیت را (مؤکل) و شخصیکه به او تفویض صلاحیت شده است (وکیل) و موضوع تفویض شده را (مؤکل به) گویند. در ماده ۱۵۵۴ قانون مدنی وکالت اینگونه تعریف شده است: وکالت عقدی است که به موجب آن مؤکل شخص

مشروعیت وکالت استثمار در قرآن:

یکی از اصول مهم در وکالت، اعتماد و واگذاری اختیار به وکیل است که در قرآن کریم به آن اشاره شده است. آیه ای که به واگذاری امور مالی و امانت به فرد امین اشاره دارد: (فَإِنْ أَمِنَ بَعْضُكُم بَعْضًا فَلْيُؤَدِّ الَّذِي أُؤْتِمِنَ أَمَانَتَهُ)^(۲۵) ترجمه: اگر بعضی از شما به بعضی دیگر اطمینان داشتید، پس کسی که امین شده است، باید امانت خود را ادا کند. این آیه به اصل امانت داری اشاره دارد که وکالت استثمار هم بر پایه همین اصل استوار است. در سرمایه گذاری، موکل به وکیل (فرد یا نهاد) اعتماد می کند و سرمایه خود را به او می سپارد تا به طور شرعی در راه های مشروع سرمایه گذاری شود.

مشروعیت وکالت استثمار در سنت:

تقسیم نمایند. همچنین حدیثی از پیامبر (ص) آمده است: (المسلمون علی شروطهم، إلا شرطاً أحلّ حراماً أو حرّم حلالاً)^(۲۶) ترجمه: مسلمانان بر اساس شروط خود عمل می کنند، مگر شرطی که حرامی را حلال کند یا حلالی را حرام نماید. این حدیث به اصل لزوم پایبندی به شرایط قراردادهای مشروع اشاره دارد.

در سنت نبوی، مواردی وجود دارد که پیامبر (ص) و یا صحابه اموال خود را برای تجارت و سرمایه گذاری به دیگران واگذار می کردند. یکی از نمونه های مهم تاریخی، شراکت حضرت خدیجه (س) با پیامبر اکرم (ص) در امور تجاری بود. خدیجه (س) اموال خود را به پیامبر (ص) سپرد تا با آن تجارت کند و سود حاصل را

بنابراین، اگر وکالت استثمر بر مبنای شرایط مشروع و در چارچوب احکام شریعت انجام شود، مشروعیت دارد. وکالت سرمایه‌گذاری (وکالت استثمر) بر اساس اصول کلی وکالت و قراردادهای مالی در اسلام مشروع است. به شرطی که این سرمایه‌گذاری‌ها بر اساس احکام شریعت و بدون ورود به معاملات ربوی یا غیرمشروع انجام شوند. قرآن و سنت هر دو اصول اعتماد، امانت‌داری و قراردادهای مشروع را تأیید می‌کنند، که اساس وکالت استثمر نیز بر همین اصول است.

وکاله استثمر در نهادهای تمویلات مالی کوچک اسلامی

از ریج ایجاد شده باشد. اگر مفادها در پایان قرارداد بیشتر از حاشیه ریج مورد انتظار باشد، دو طرف توافق می‌کنند که چه کسی از این مفادها در قالب مشوق‌ها برخوردار شود. تمامی نهادهای مالی اسلامی معاصر از وکاله استثمر یا وکاله سرمایه‌گذاری با شیوه‌های پیشرفته آن طبق اصول شرعی به کثرت استفاده می‌نمایند.

وکاله استثمر یا وکاله سرمایه‌گذاری: قراردادی است که بر اساس آن طرف اول یا مؤکل، به شخص دوم یعنی وکیل بالتوکیل نماینده خود، اجازه می‌دهد تا عملیات سرمایه‌گذاری را در موارد شرعی و قانونی با توافق بر روی حاشیه مفاد مورد انتظار که بر آن موافقت گردیده انجام دهد. در ازای قرارداد عقد نمایندگی، هر دو طرف در مورد حق الزحمه نماینده یا وکیل توافق می‌کنند که می‌تواند مبلغی مقطوع یا درصدی

شروط عقد وکاله

شرایط عقد وکاله قرار ذیل اند:

۴. مؤکل فیه از امور مباح نباشد، باید از جمله ملکیت‌های مؤکل باشد.
۵. امر مورد وکالت نباید طلب قرض از شخصی باشد.
۶. وکالت باید از اموری باشد که نیابت شرعی را داشته باشد یعنی از عبادات نباشد.

۱. عدم وابسته نمودن وکالت به کدام شرط غیر شرعی و خلاف قانون.
۲. مؤکل باید صاحب تصرف در همان مؤکل فیه (شی مورد وکالت) را دارا باشد یعنی اهلیت تصرف را داشته باشد.^(۳۷)
۳. وکیل باید مشخص باشد، تعقل و فهم مؤکل فیه را بداند و اراده

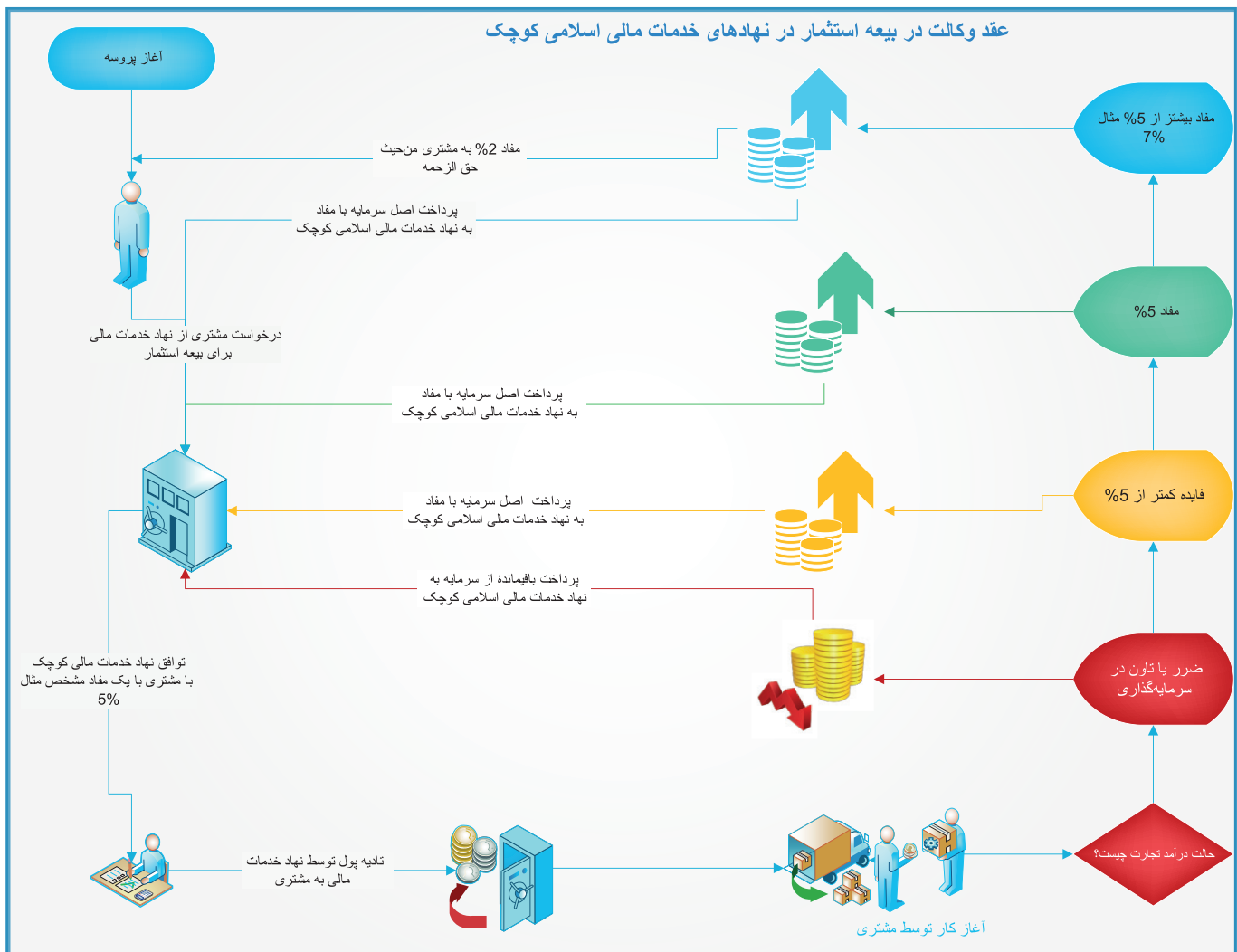
پروسه وکالت استثمر در نهادهای مالی کوچک

توسط مشتری یکی از این چهار صورت امکان پذیر است:
 ۱. الف) صورت اول - سود یا نفع بیشتر از ۵٪ و یا مقدار تعیین شده: مشتری اصل سرمایه را با ۵٪ مفاد به نهاد خدمات مالی کوچک می‌پردازد و بقیه (مثلاً ۲٪) به عنوان مزد کار یا حق الزحمه به مشتری باقی می‌ماند.
 ۱. ب) صورت دوم - مفاد کمتر از ۵٪: مشتری اصل سرمایه و مفاد واقعی (مثلاً ۳٪) را به نهاد تمویلات مالی کوچک اسلامی می‌پردازد.
 ۱. ج) صورت سوم - مفاد مطابق توافقنامه ۵٪: اگر مشتری طبق توافقنامه ۵ درصد فایده دریافت کند، اصل سرمایه و مفاد را به نهاد تمویلات مالی کوچک می‌پردازد.
 ۱. د) صورت چهارم - اگر مشتری در سرمایه‌گذاری‌ها ضرر

- ۱- مشتری (وکیل) برای داشتن تأمین مالی یا وکاله سرمایه‌گذاری به نهاد تمویلات مالی کوچک اسلامی مراجعه می‌کند. آنها در مورد مقدار سرمایه‌گذاری، نرخ مفاد مورد انتظار (مثلاً ۵٪)، مدت قرارداد، و مواردی که پول در آن توسط مشتری سرمایه‌گذاری می‌شود توافق می‌کنند.
- ۲- نهاد تمویلات مالی کوچک اسلامی مبلغ مورد توافق را برای سرمایه‌گذاری در فعالیت‌های مفاد‌زا یا فایده‌آور به مشتری تحویل می‌دهد.
- ۳- مشتری، به عنوان یک نماینده یا وکیل، پول را از طرف نهاد تمویلات مالی کوچک در فعالیت‌های سرمایه‌گذاری مطابق با اصول شرعی سرمایه‌گذاری می‌کند.
- ۴- در صورت کار بالای سرمایه نهاد تمویلات مالی کوچک اسلامی

کند: مشتری مبلغ باقیمانده از اصل سرمایه را به نهاد تمویلات مالی کوچک اسلامی می پردازد، مگر اینکه مشتری در جریان سرمایه گذاری سهل انگاری یا سوء رفتار داشته باشد.

۴،۲. اگر مشتری به عنوان نماینده نهاد تمویلات مالی کوچک اسلامی عمل می کند، در صورتی که بین طرفین برای چهار صورت فوق توافق شده باشد، هزینه وکاله (مزد مشتری و دیگر مصارف) به دوش نهاد تمویلات مالی می باشد، مگر اینکه مشتری در فرآیند سرمایه گذاری سهل انگاری یا سوء رفتار نداشته باشد. در عمل، هزینه وکاله به طور کلی از مبلغ (اصل سرمایه +/- مفاد/زیان) کسری می شود که در پایان قرارداد سرمایه گذاری به نهاد تمویلات مالی کوچک پرداخت می شود.

بیع سلم

مفهوم و تعریف

مدت و زمان بطور آجل " مدت " به مشتری تسلیم میگردد^(۲۹) بصورت عام فروش سلم به پیش پرداخت برای اجناس که بعداً تسلیم داده میشود اطلاق میگردد.

سلم به معنای آزاد کردن، نجات دادن و تحویل دادن رامی گوید.^(۲۸) در اصطلاح عقد سلم عبارت از بیع مسلم فیه آجل به ثمن عاجل است. یعنی سلم به ثمن " پول " عاجل میباشد که در زمان عقد تسلیم صاحب مال میگردد و ثمن " مبیعه " به

مشروعیت عقد سلم

حدیث: ابن عباس رضی الله عنه روایت می کند: رسول الله صلی الله علیه وسلم به مدینه آمد و مردم قبلاً بهای میوه هایی را که در عرض یک یا دو سال تحویل داده می شد، پیش پرداخت می کردند، و رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمود: هر کس که پول را پیش پرداخت برای خرما (به بعد تحویل داده شود) کرده باید آن را برای وزن و اندازه گیری مشخص خرما پرداخت نماید.^(۳۱)

عقد سلم براساس نصوص قرآن مجید، سنت رسول الله صلی الله علیه وسلم و اجماع ثابت بوده و یکی از عقود مشروع میباشد و دلیل مشروعیت آنرا حکم آیت ذیل است: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا تَدَايَنْتُمْ بِدَيْنٍ إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى فَاكْتُبُوهُ﴾^(۳۰) ای کسانی که ایمان آورده اید، هر گاه به قرضی تا زمان معین، با یکدیگر معامله کردید، آن را بنویسید.

خصوصیات بیع سلم

طبق معامله قبلی در آینده بدست می آورد. بیع سلم یکی از مناسب ترین محصول مالی بوده که برای فعالیت های مختلف تجاری از آن استفاده میشود، مخصوصاً محصول سلم بدیل مناسب برای سرمایه گذاری عنعنوی فعالیت های زراعتی سنتی میباشد. نهاد خدمات مالی کوچک با عمل نمودن به حیث میانجی راهها را به زارعین باز می نماید، به طور مثال دریافت جنس از تولید کننده به مصرف کننده نهایی (دهقان). ارزش کلیدی میانجی در این جا قابل اعتماد می باشد.

در بیع (معامله) سلم فروشنده پول پیش پرداخت را در بدل مسؤلیت تسلیم دهی اجناس در آینده بدست می آورد و همین طور فروشنده حق تأمین نیازهای مالی خود را صرف نظر از این که مصارف شخصی است یا فعالیت های تجاری از این پول پرداخت دارد، متقابلاً خریدار جنس را به قیمت تخفیف داده شده و در وقت نیاز بدست می آورد. نهاد های خدمات مالی کوچک در عموم از تفاوت بین نرخ ها مستفید می شوند. از جهت دیگر مشتری از صعود و نزول قیم جنس مصئون می شود یعنی در بدل یک قیمت معین جنس را

شروط بیع سلم

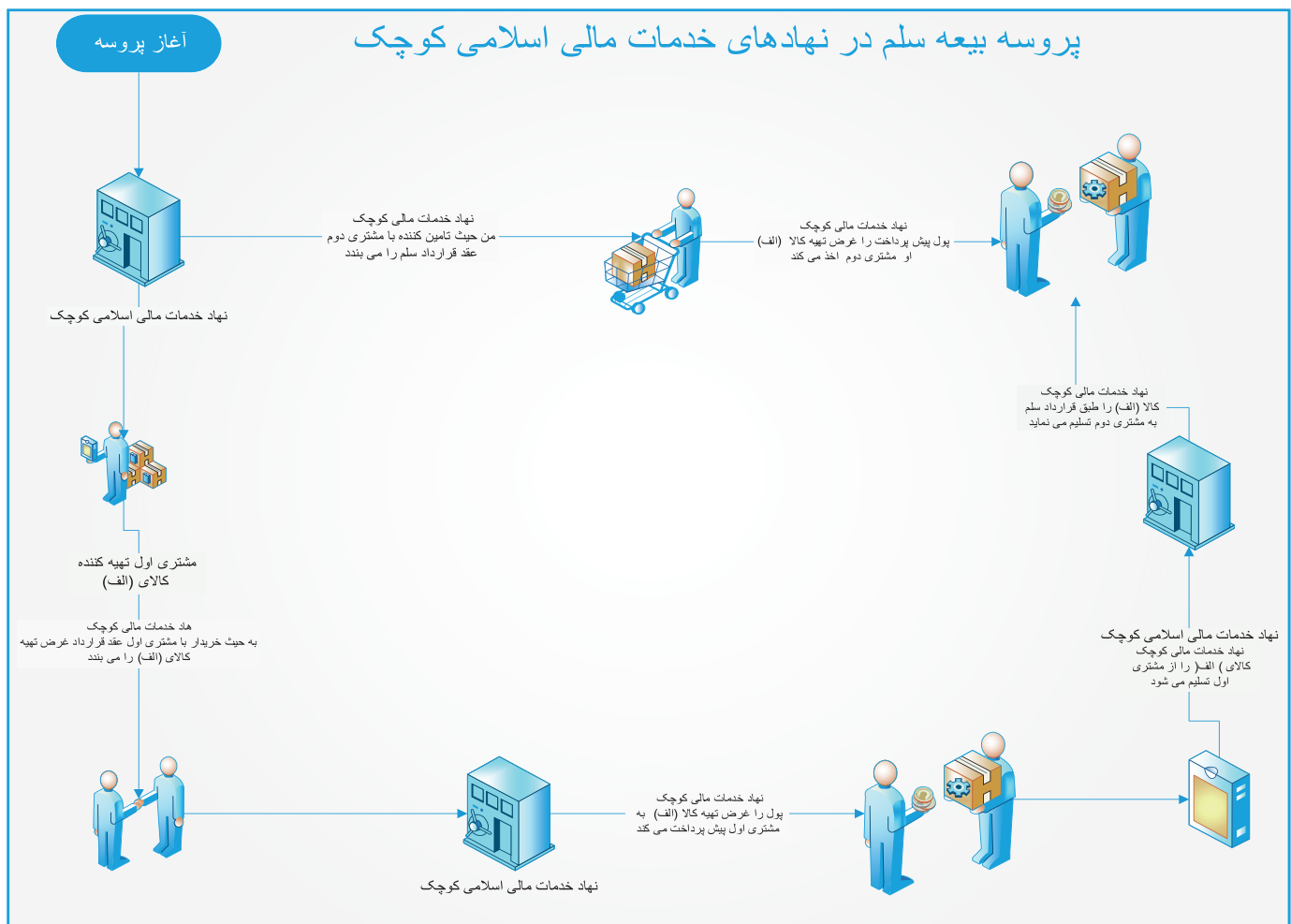
نواقص موجود باشد. ۶. در صورت وجود کدام مانع عملی طرفین می توانند روی فسخ قرارداد محصول سلم بطور مکمل به شرط باز پرداخت تمام پول پیش پرداخت شده در زمان عقد قرارداد موافقه نمایند. فسخ قسمتی که عبارت از فسخ قسمتی از اجناس در برابر بازپرداخت قیمت خرید اجناس مربوطه می باشد نیز مجاز است. مگر قرارداد بصورت یک جانبه فسخ شده نمی تواند. ۷. اجناس قرارداد شده محصول سلم باید در تاریخ تسلیمی از قبل موافقه شده در بازار موجود بوده و علاوه برآن توقع برده می شود که اجناس در قید ملکیت فروشنده در همان تاریخ قرار داشته باشد. ۸. به اساس محصول سلم فروش اجناس قبل از دریافت آنها توسط فروشنده مجاز نبوده و مشخصاً اگر اجناس شامل مواد ارتزاقی و غله جات باشد طوریکه در یک حدیث شریف واضحاً منع قرار داده شده است.

بیع سلم با در نظر داشت شرایط ذیل درست می باشد: ۱. در بیع سلم مشخصات جنس از لحاظ کمی و کیفی باید مشخص گردیده تا جنس واضح و قابل درک بوده و تعیین مشخصات آن به تصامیم آینده واگذار نگردد. ۲. کیفیت و کمیت جنس باید قابل اندازه گیری باشد. ویا اینکه بطوردقیق تخمین شده باشد. این موارد در اجناس و اموال که دارای خاصیت متجانس باشد صورت میگیرد، بطور مثال آنعده از غله جات که مشخصات یکسان داشته باشد، که این نوع اموال را (ذوات الامثال) می نامند. ۳. تاریخ تسلیم دهی اجناس باید تعیین گردد و در صورت امکان مکان تسلیم دهی اجناس نیز مشخص گردد. ۴. تمام پرداخت ها بطور پیش پرداخت در زمان معامله محصول سلم صورت گیرد. ۵. معامله محصول سلم از طرف هیچ یک از جانبین قابل فسخ نیست، مگر اینکه اجناس مطابق قرارداد جانبین نبوده و یا

خریدار بوده و هردو فروشنده و خریدار راه حلی دیگر ندارند.
 ۱۲. فروشات محصول سلم باید توأم با یک معامله که اجناس دوباره توسط فروشنده اولی خریداری گردد، نباشد. بطور مثال، اجناس خریداری شده به اساس محصول سلم باید به همان مشتری (فروشنده اولی) به اساس کدام قرارداد یا کدام شیوه تجارتي به فروش نرسد.
 ۱۳. در صورت تعویق تسلیم دهی اجناس، کدام مقدار پول اضافی بالای فروشنده وضع نمی گردد. مگر درین صورت فروش می تواند فسخ گردیده و پول پیش پرداخت شده به خریدار باز گردانده شود. و
 ۱۴. فروش محصول سلم برای اجناس که فعلاً وجود دارد مجاز نمی باشد زیرا درین صورت عنوان فوراً تغییر نموده و شرایط فروش عادی قابل تطبیق می باشد نه از فروش سلم.

۹. اجناس که به اساس محصول سلم بفروش رسیده است، یک بدهی (قرض) به شکل جنس (یعنی به کیفیت و کمیت دقیق اجناس که به موافقت رسیده است) و نه به شکل نقد (یعنی نقد که دارای ارزش این چنین اموال میباشد) است. فروشنده مکلف به تسلیم دهی اجناس مطابق با مشخصات ذکر شده در قرارداد در تاریخ معین آن می باشد. در صورت هرگونه عاملی اگر فروشنده اجناس را تولید یا تهیه نموده نتواند باید به عوض مسترد نمودن پول پیش پرداخت شده اجناس را از بازار خریداری نموده و به خریدار تسلیم نماید.
 ۱۰. در صورت کیفیت پایین اجناس در زمان تسلیم دهی، قیمت به اساس توافق طرفین تغییر نموده می تواند.
 ۱۱. هر نوع کاهش یا افزایش در قیمت بازار هنگام تسلیم دهی اجناس ممکن به نفع یا ضرر بانجامد. این نفع یا ضرر متوجه

پروسه بیعه سلم در تمويلات مالی اسلامی

کند تا کالای (الف) را تهیه نماید.

۵- مشتری اول باید پول را صرف رشد تهیه کالای (الف) کند.

۶- هنگامی که زمان قرارداد فرا می رسد (زمان ۱)، مشتری اول باید کالای (الف) را با تولید خود یا خرید آن از بازار به نهاد خدمات مالی تحویل می دهد.

یادداشت:

- نهاد خدمات مالی کوچک توسط مفاد از فروش کالا بالای مشتری دوم سود می کند.
- از طریق سلام موازی، نهاد خدمات مالی خود را از نوسانات قیمت ایمن می کند.

۱- قرارداد سلام بین نهاد خدمات مالی کوچک اسلامی (خریدار) و مشتری (تامین کننده) در زمان (۱) در مورد تحویل کالای قابل تعویض (الف) در زمان (۲) عقد می گردد.

۲- نهاد خدمات مالی کوچک (اکنون به عنوان تامین کننده) با مشتری دوم (خریدار) در زمان (۱) برای تحویل کالای قابل تعویض (الف) در زمان (۲) قرارداد سلام دیگری منعقد می کند.

۳- نهاد خدمات مالی کوچک پیش پرداخت نقدی مثلاً (پول نقد برای تهیه محصولات) برای تحویل کالای الف به مشتری انجام می دهد.

۴- پول پیش پرداخت نقدی (به عنوان مثال قیمت جنس که با مشتری اول توافق نموده جمع مفاد)، از مشتری دوم دریافت می

استصناع

مفهوم و تعریف استصناع:

استصناع کلمه عربی بوده و در لغت به معنای طلب صنْع و ساختن چیزی را گویند^(۳۲) در اصطلاح بانکداری اسلامی عقد استصناع عبارت از عقد است که بالای عمل و عین به ذمت منعقد میگردد، طرفین عقد ملزم به رعایت ارکان و شروط آن میباشد^(۳۳)

مشروعیت عقد استصناع:

اشخاص بنزد سهل بن سعد آمدند و از او در مورد منبر سوال نمودند او فرمود که رسول الله صلی الله علیه وسلم من را فرستاده بود به نزد زنی که نام او سهل بود که غلام خود را که نجار است بگوید برای من از چوب چیزی درست کند که بالای آن زمانی که برای مردم سخن میگویم بنشینم، من این پیام پیامبر را برای آن زن گفتم او دانست و از درختان جنگل آن را ساخت و سپس آن را بنزد پیامبر فرستاد، سپس آن را گذاشت و بالای آن نشست. حدیث مذکور در مورد مشروعیت عقد استصناع حکم مینماید از حدیث متذکره معلوم میگردد که در حین عقد چوبی موجود نبود و برای ساختن آن فرمایش داده شده بود که عقد استصناع نیز به همین طریقه برای ساختن چیزی که وجود ندارد و بعداً ساخته میشود منعقد میگردد.

عقد استصناع به دلایل شرعی از کتاب الله، احادیث نبوی و اجماع ثابت بوده و دلیل مشروعیت آنرا حکم آیت ذیل است: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَوْفُوا بِالْعُقُودِ﴾^(۳۴) ای آن کسانی که ایمان آورده اید وفا به عقد نمایید. هرگاه ارکان و شروط آن مطابق شریعت اسلامی که فقهای اسلامی تصریح نموده است انعقاد گردد واجب است وفا به تعهد که از جانب صانع و مستصنع صورت گرفته است انجام گردد.

حدیث نبوی: عن أبي حازم قال أتى رجال إلى سهل بن سعد يسألونه عن المنبر فقال: ((بعث رسول الله صل الله عليه وسلم إلى فلانة امرأة قد سماها سهل أن مري غلامك النجار يعمل لي أعواداً أجلس عليهن إذا كلمت الناس، فأمرته يعملها من طرفاء الغابة ثم جاء بها فأرسلت إلى رسول الله صل الله عليه وسلم بها فأمر بها فوضعت فجلس عليه^(۳۵))) از ابی حازم روایت شده که

32 - لغت نامه دهخدا / لغت نامه عمید / فرهنگ لغت نامه معین (vajehyab.com) | 33 - الموقع الرسمي لمجمع الفقه الإسلامي / www.fiqhacademy.org sa

34 - القرآن الكريم المائدة / 1 | 35 - رواه البخاری ج 4 ص 70 شماره حدیث 5876 / والمسلم ج 3 ص 1655 شماره حدیث 2091 " متفق علیه "

شروط عقد استصناع:

استصناع دارای شروط ذیل میباشد:

- (۱) بیان جنس، نوع و اندازه مستصنع معلوم باشد، زیرا استصناع ملّتم عین و عمل است که از صانع و فرمایش گیرنده طلب میگردد، بنابراین ضرورت است تا نوع، جنس و اندازه مستصنع معلوم باشد.
- (۲) در استصناع به آنچه که تعامل مردم بر آن جاری است منعقد گردد و اگر تعامل مردم بر آن جاری نباشد پس استصناع نیست.
- (۳) صنعتگر مکلف است شی فرمایش داده شده را طوری بسازد که حایز وصف تضمین شده بوده و استفاده مطلوب از آن شده بتواند. همچنان شی مذکور باید عاری از عیبی باشد که ارزش را تنزیل دهد.
- (۴) اگر شی فرمایش داده شده اوصاف و شرایط موافقه شده را حایز نباشد، فرمایش دهنده میتواند رفع عیب را مطالبه کند.
- (۵) اگر صنعتگر در رفع عیب تأخیر ورزد، فرمایش دهنده می تواند عیب را رفع نموده مصارف را از صنعتگر مطالبه نماید.

- (۶) اگر فرمایش دهنده شی فرمایش داده شده را در حالیکه عیب داشته باشد فهمیده تسلیم شود، حق رجوع را بر صنعتگر ندارد مگر اینکه خیار عیب را بخود شرط گذاشته باشد.
- (۷) قیمت شی فرمایش داده شده در وقت تسلیم شدن قابل تادیه می باشد، مگر اینکه موافقه طوری دیگری صورت گرفته باشد.
- (۸) اگر شی فرمایش داده شده جزو قابل تسلیمی باشد، قیمت آن در برابر تسلیمی هر جزء قابل تادیه می باشد.
- (۹) اگر شی ساخته شده قبل از تسلیمی آن به فرمایش دهنده تلف شود، صنعتگر ضامن آن شناخته میشود.
- (۱۰) اگر شی مذکور در زمانی تلف گردد که مدت معینه ختم شده، و صنعتگر بفرمایش دهنده اخطار داده تا شی ساخته شده را تسلیم شود، و او بدون موجب، تأخیر بعمل آورده باشد، صنعتگر مسئول شناخته نمیشود، مگر اینکه اتلاف به سبب قصور صنعتگر و یا اجبران وی صورت گرفته باشد.

استصناع در نهادهای تمویلات اسلامی

عقد استصناع مانند سائر عقود در معاملات و تمویل معاصر بانکداری اسلامی به کثرت در نهادهای تمویلات اسلامی صورت میگیرد بنابراین یک نهاد تمویلات اسلامی میتواند استصناع را در عملیات تامین مالی خود اعمال کند منجبت به یک مستصنع (درخواست دهنده صنعت) و یاهم صنعتگر. انجام دو وظیفه از جانب نهاد تمویلات اسلامی کوچک برای تولید کنندگان و خرید

محصولات آنها قبل از تولید فواید ذیل را دارد:

- (۱) تأمین مالی صنعتگران و جلوگیری از قرضه های ربوی غیر شرعی.
- (۲) سرمایه گذاری بانک در معاملات مشروع شرعی مانند عقد استصناع.
- (۳) رشد صنایع و زمینه دریافت بازار برای تولیدات صنایع.
- (۴) حمایت صنعتگران به طریق مشروع شرعی و قانونی.

عقد ودیعت

ودیعت در لغت: از کلمه (وَدَع) گرفته شده، و دیعة به معنای امانت گذاشتن چیزی است در نزد کسی که مالک آن نیست جهت حفاظت آن به شیوه ای که آن شخص تعهد می کند که در وقت طلب و درخواست، همان شی یا چیزی را به صاحبش بازمی گرداند.^(۳۶)

مشروعیت و دیعت: و دیعت جایز و مشروع است و آیه های از قرآن کریم به مشروعیت آن اشاره دارند: ﴿فَلْيُؤَدِّ الَّذِي أُؤْتِمِنَ أَمْنَتَهُ﴾^(۳۷) کسی که امان قرار داده شده است، امانتش را بپردازد.

در آیت دیگری چنین می فرماید: ﴿إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تُؤَدُّوا الْأَمَانَاتِ إِلَىٰ أَهْلِهَا﴾^(۳۸) خداوند امر می کند شما را تا امانت ها را به کسانی که شایستگی آن را دارند بسپارید. رسول اکرم صلی الله علیه وسلم می فرماید: ﴿أَدِّ الْأَمَانَاتِ إِلَىٰ مَنْ أَمْتَمَكَ، وَلَا تَخُنْ مَنْ خَانَكَ﴾^(۳۹) امانت را به کسی که تو را آمین قرار داده است، بسپار و کسی که در حق تو خیانت کرده است تو در حق او خیانت نکن.

انواع ودیعت (سپرده ها) در نهادهای تمویلات مالی کوچک

کنند. این ودیعت‌ها به مشتریان امکان می‌دهند تا وجوه خود را به صورت شرعی نگهداری و مدیریت کنند و از سود حاصل بهره‌مند شوند، در حالی که از ربا و قمار خودداری می‌شود. نهادهای تمویلات مالی کوچک در افغانستان با افتتاح نمودن حسابات اعتباری و حساب های جاری، مال یا اموال مشتریان را برای مقاصد مشروع در مطابقت به اصول شرعی به ودیعت می‌گیرند.

در نهادهای تمویلات مالی کوچک اسلامی، ودیعت‌ها (یا پس اندازها) بر اساس اصول شریعت طراحی می‌شوند و به مشتریان امکان می‌دهند تا وجوه خود را به صورت شرعی نگهداری و مدیریت کنند. انواع ودیعت در نهادهای تمویلات مالی کوچک اسلامی، به منظور رعایت اصول شریعت طراحی شده‌اند و بر اساس قراردادهای اسلامی مانند مضاربه، مزارعه و دیگر قراردادهای شریعتی عمل می‌کنند.

حساب اعتباری

همان طوریکه هیچ مسؤلیتی را در قبال ضرر و خسارت که به سرمایه های شان می‌رسد، نیز متقبل نمی‌شوند. بناء با توجه به قاعده (الغرم بالغنم) یعنی قبول تاوان و خسارت در قبال دریافت غنیمت است، عواید این سرمایه گذاری به طور خاص، به نهاد تمویلات مالی اسلامی تعلق می‌گیرد و در نهادهای تمویلات مالی کوچک حساب های اعتباری به اشکال ذیل می‌باشد:

در این نوع حساب، نهادهای تمویلات مالی کوچک اموال را به عنوان قرض حسن می‌پذیرند و بدون کاهش و افزایش به سپرده گذاران دوباره برگردانده می‌شود، مگر به ویژگی خاص که نهاد های تمویلات مالی کوچک از طرف سپرده گذاران اختیار و وکالت دارد تا با پشتوانه بیمه بانکی، اموال آنها را در بخشی از سرمایه گذاری ها به نفع خود در گردش درآورد. البته سپرده گذاران کدام حقوقی در نتیجه فایده و نقصان سرمایه گذاری این اموال را ندارند، و

حساب های جاری:

نهاد تمویلات مالی کوچک، حساب های جاری را برای چند مجموعه از مشتریان باز می‌کند که:

- فقط خواهان حفظ ونگه داری اموال خود در نهاد مالی کوچک اند؛
- میخواهند معاملات تجاری خود را از طریق خدمات نهاد تمویلات

اسلامی انجام دهند؛

- خواهان خدمات پرداخت و تحویل پول را در معاملات روزانه بطوری نقدی نمی‌خواهند تا از خطرات حمل پول نقد مصئون باشند.

حساب های تحت طلب

این حساب های تحت طلب، گاهی از حساب های جاری در نهادهای مالی کوچک جدا و متمایز می‌شوند؛ زیرا صاحبان این حساب ها معمولاً از سپرده گذاران (حساب داران) کوچک یا از جمله کسانی اند که به حفظ ونگه داری اموال خود برای یک مدت مشخص نیاز داشته، ولی به طور

مداوم نیاز به برداشت پول از حساب خود ندارند؛ به همین ملحوظ صاحبان این حساب‌ها غالباً دفترچه چک داده می‌شود و برداشت پول از حساب‌شان نیز به صورت شخصی است.

حساب‌های سرمایه‌گذاری

ضرر احتمالی را متحمل می‌شوند، مشروط بر اینکه نهاد تمویلات مالی در فعالیت‌های تجاری کوتاهی نکرده و بر اموال تعدی غیر شرعی نکند.^(۴۰)

نهاد تمویلات مالی کوچک، اموال همه سپرده‌گذاران را در این حساب‌ها باهم یکجا نموده و اموال مخصوص به خود نهاد را نیز بدان می‌افزاید که این رویه کار نهاد تمویلات مالی کوچک را مضاربت می‌نامند زیرا که انجام دهنده مضاربت همین نهاد است و این نوع حساب‌ها را حساب‌های سرمایه‌گذاری مشترک نیز می‌گویند. قابل تذکر است که حساب‌های سرمایه‌گذاری در نهادهای تمویلات مالی کوچک به انواع و شیوه‌های مختلفی انجام می‌گردد.

به حساب‌هایی گفته می‌شود که نهادهای تمویلات مالی کوچک برای مشتریان خود به صورت مضاربت این حساب‌ها را می‌گشاید و هدف صاحبان (رب‌المال) این نوع حساب‌ها به گونه شرعی بهره برداری از اموال‌شان است. بناءً رب‌المال با نهاد تمویلات مالی کوچک منحصبت (مضاربت) قراردادی را منعقد می‌کند، که طی همین قرارداد وکالت و اختیار اموال صاحبان مال یا رب‌المال به آن نهاد رسماً و شرعاً انتقال می‌گردد. تا اموال‌شان در چرخه سرمایه‌گذاری‌های مضاربتی طبق اصول شرعی در چرخش آید. مفاد آن بین نهاد تمویلات مالی کوچک منحصبت (مضاربت) و صاحب سرمایه (رب‌المال) تقسیم می‌شود. در این نوع سپرده‌گذاریها، صاحبان مال

حساب‌های پس‌انداز

- در این نوع حساب‌ها همه مبلغ سپرده شده در عملیه سرمایه‌گذاری سهم ندارد بلکه قسمتی از آن در چرخش سرمایه‌گذاری مورد استفاده قرار می‌گیرد و قسمتی دیگر به گونه وام محسوب می‌شود، و این به علت برداشت پول از حساب سپرده‌گذار است.
- معمولاً نسبت میان مال سپرده شده و مالی که مضاربت می‌شود، تقریباً نصف نصف می‌باشد.

- حساب‌هایی است که معمولاً برای سپرده‌گذاران کوچک باز می‌شود و صاحبان این نوع حساب‌ها معمولاً حق برداشت تحت شروط خاص از حساب‌شان را دارند که شرایط این حساب‌ها موارد ذیل را احتوا می‌کند:
- محدودیت بر مبلغ برداشت شده.
- زمان برداشت و سهم نگرفتن مبالغ برداشت شده از فایده.

حساب سرمایه‌گذاری‌های خاص

یا ختم پروژه و رسیدن به آن نتیجه مشخص، داده نمی‌شود و این حساب‌ها در واقع، نوعی از مضاربت مقید به شمار می‌روند.

عبارت از حساب‌هایی است که سرمایه با موافقت صاحبان آن جهت سرمایه‌گذاری در پروژه‌های مشخصی مورد استفاده قرار می‌گیرد و در نتیجه پروژه سهم دارند و اجازه برداشت پول تا تکمیل و

اوراق بهادار

اوراق، مالک آن می‌شود، صاحب رأس‌المال است و نهاد تمویلات مالی اسلامی مضاربت به شمار می‌رود، و در نتیجه احکام مضاربت شرعی در این اوراق تطبیق می‌شود.^(۴۱)

اوراق بهادار، گونه‌ی از حساب‌های سرمایه‌گذاری مدت‌دار (زمان بند) است که شبیه کارت‌های اعتباری امانت‌گذاری بانکی بوده با وجود تفاوت در محصول مضاربت شرعی پذیرفته می‌شود. در واقع مشارکه در بخش اوراق بهادار به نسبت سهام‌هایی که با خرید این

40 - غریب الجمال، (1403)، المصارف الأعمال المصرفية، کویت: دار التراث العربی، 139

41 - رفیق مصری، (1403)، النظام المصرفي الإسلامي، خصائصه و مشکلاته. بیروت، دارالکتب، 234

اعضای اتحادیه نهادهای تمويلات مالی کوچک افغانستان (AMA)

اعضای اتحادیه بر اساس حروف الفبا ترتیب گردیده است:

اولین بانک قرضه های کوچک-افغانستان

The First MicroFinanceBank
اولین بانک قرضه های کوچک

چشم انداز اولین بانک قرضه های کوچک-افغانستان این است که به عنوان عرضه کننده پیشتاز خدمات مالی کوچک اسلامی که از طریق ارائه خدمات مالی پایدار برای مشاغل کوچک و خانواده ها برای کاهش فقر و توسعه اقتصادی کمک می کند شناخته میشود.

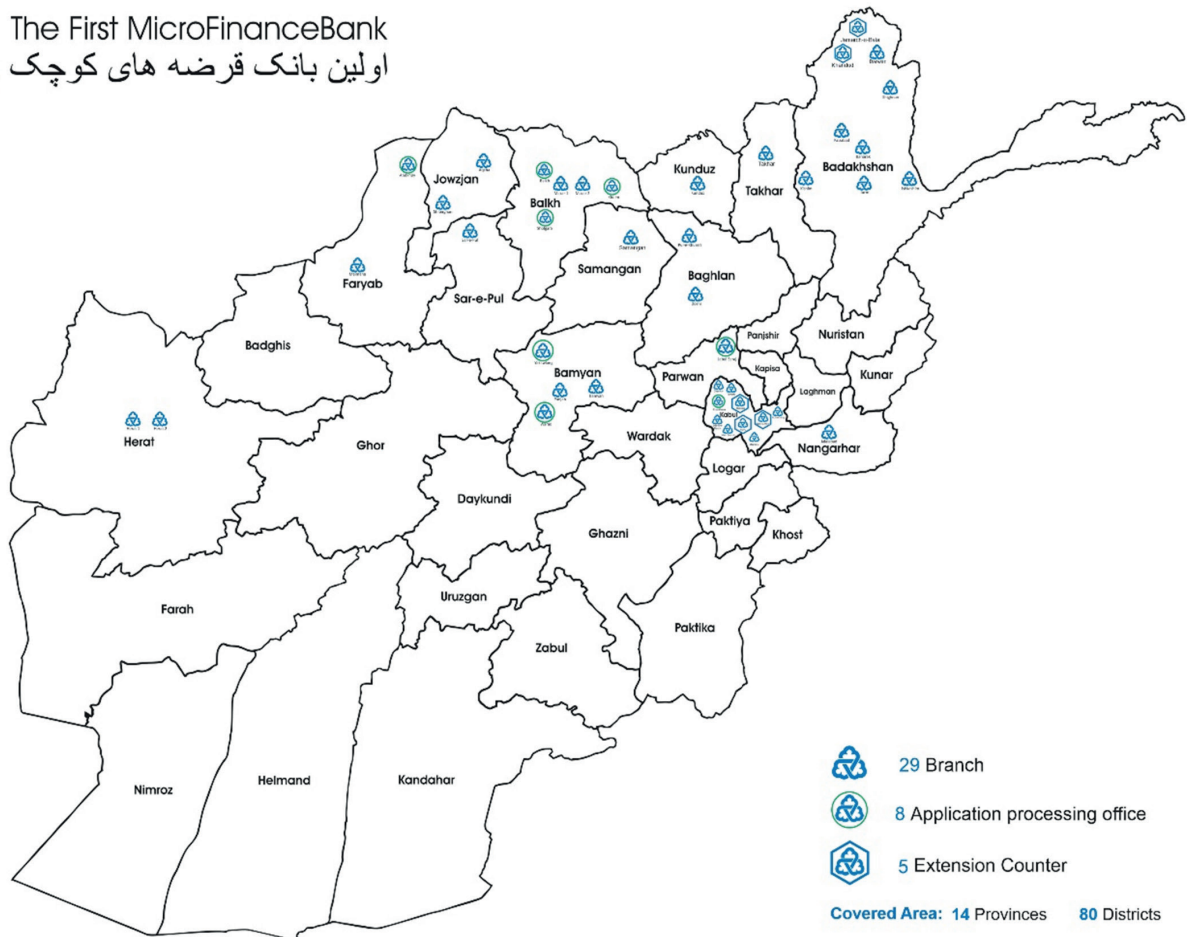
محصولات و خدمات

مجموعه محصولات و خدمات فعلی بانک شامل محصولات مرابحه، سلم، اجاره، استصناع، وکاله (اضافه برداشت) و تأمین تمويلات شخصی است و محصولات سپرده ها شامل حساب جاری (قرض)، پس انداز مضاربه، مضاربه میعادی و وکاله میعادی همراه با خدمات بانکداری تجاری است که شامل انتقالات داخلی و خارجی، تبادل اسعار، و اجرای معاشات می شود. خدمات دیجیتالی شامل اف-پی-دبت کارت، ماستر دبت کارت، بانکداری آنلاین و پرداخت بل برق می باشد.

The First MicroFinanceBank
اولین بانک قرضه های کوچک

Our Branch Network

بانک اسلامی افغانستان
Islamic Bank of Afghanistan

سیار و متحرک شناخته می شود، به بانک ها این امکان را می دهد که خدمات خود را به مشتریان ارائه دهند نه اینکه آنها را ملزم به مراجعه به نمایندگی کنند. این راحتی منجر به افزایش تجربه مشتری می گردد.

این بانک دارای ۱۸ نمایندگی در کابل و ۲۷ نمایندگی در ولایات، ۳ غرفه عرضه خدمات مشتریان در سراسر کشور و ۲۹ پایه ماشین های اتومات صرافی (ATM) در شهر کابل و ۱۸ پایه در ولایات میباشد که به مشتریان خویش عرضه خدمات می نماید.

بانک اسلامی افغانستان مراحجه جدید را به سکتور زراعت و متشبهین بخش زراعت جدیدا آغاز نموده که واجدین شرایط در سکتور مذکور میتوانند با استفاده از محصول مراحجه بانک اسلامی افغانستان تجارت خویش را رونق بخشند.

های غیردولتی بین المللی.

- ارایه خدمات توزیع کمک های نقدی در شهر کابل، همه ولایات و به سطح ولسوالی ها از طریق ماشین های POS.
- صدور تضمینات بانکی و اعتبارنامه ها با در نظر داشت اصول شرعی (داوطلبی، حسن اجرا و پیش پرداخت).
- انتقال و دریافت سریع پول شرکت های به تمام نقاط جهان توسط شبکه جهانی سوئیفت.

افغانستان در اول اپریل ۲۰۱۸ میلادی که مطابق است با ۱۲ حمل ۱۳۹۷ هجری شمسی، رسماً معاملات بانکی اسلامی را برای اولین بار در تاریخ افغانستان عملاً آغاز نمود. بانک اسلامی افغانستان راجستر شده وزارت محترم تجارت (آیسا) با داشتن جواز نمبر D-۳۱۲۶۵ و همچنان با بدست آوردن جواز رسمی از بانک مرکزی "دافغانستان بانک" با داشتن جواز نمبر ۱۳۷۰۴ تحت عنوان "دافغانستان اسلامی بانک" میباشد که به اساس قوانین و مقررات بانکداری اسلامی به تاریخ مذکور عملاً اجراءات بانکداری اسلامی را آغاز نمود. بانک اسلامی افغانستان به عنوان یک موسسه مالی و بانکی متعهد به ترویج بانکداری اسلامی و ارائه محصولات و خدمات جامع و مطابق با شرع است.

بانک اسلامی افغانستان اکنون به مناطق روستایی و دور دست دسترسی دارد و خدمات بانکی را به بخش قابل توجهی از جمعیت به مردمیکه به بانک دسترسی ندارند از طریق خدمات بانکی تیم های سیار ارائه می کند. بانکداری بدون نمایندگی، همچنین به عنوان بانکداری

خدمات و محصولات بانک اسلامی افغانستان:

- افتتاح حساب جاری قرض الحسنه.
- افتتاح حساب پس انداز مضاربه.
- ارایه ای خدمات پرداخت معاشات ادارات دولتی، غیر دولتی و موسسات در شهر کابل و ولایات به قیمت نازل.
- ارایه خدمات بانکی شرکتی به تجاران محترم در کابل و ولایات.
- ارایه خدمات بانکی به سازمان های غیردولتی و سازمان

- کارت های ATM بانک های دیگر هستند، می توانند پول خویش را از ماشین های ATM بانک اسلامی برداشت کنند.
- خدمات تبادل ارز با نرخ رقابتی.
- بانکداری از طریق واتساپ.
- مدیر روابط اختصاص داده شده.
- ۸۰٪ فعال ساختن والیت (Wallet) به اسم (I-Pay) با امکانات مختلف تکمیل گردیده است.
- ارائه خدمات بانکداری اینترنتی.

- ارائه خدمات انتقال پول میان بانک های داخلی ذریعه (ACSS).
- جمع آوری پرداخت تعرفه های مالیاتی دولتی توسط بانک اسلامی افغانستان.
- جمع آوری بل های صرفیه برق و آب.
- انتقال و دریافت سریع و مطمئن پول به تمام نقاط جهان توسط شبکه های جهانی ویسترن یونین وریا.
- ارائه خدمات پیام های کتی.
- مشتریان APS (سیستم پرداخت افغانستان) که دارای

حسابات بانکی برای جمع آوری سپرده های نقدی مشتریان

- حساب جاری قرض الحسن (Current Account)

- حساب بانکی مضاربت میعادی (Fixed Deposit)

- حساب بانکی مضاربت پس انداز (Saving Account)

معاملات تمویل مالی و سرمایه گذاری اسلامی با مشتریان / مراجعین بانک اسلامی افغانستان

معاملات تمویل مالی و سرمایه گذاری اسلامی:

- مرابحه
- مشارکه
- مشارکه متناقصه
- اجاره
- سلم
- استصناع

صندوق توسعه زراعت

معرفی

معرفی

صندوق انکشاف زراعت یک نهاد مالی دولتی بوده، که جهت ارائه خدمات قرضه‌دهی به سکتور زراعت ایجاد گردیده است. مشتریان مورد هدف این صندوق، شامل زارعین بازرگانی کوچک، کاروبارهای زراعتی، که در توزیع اقلام زراعتی مصرف‌اند، مؤلدين محصولات با ارزش زراعتی، پروسس کنندگان و صادرکننده‌گان محصولات زراعتی اند.

صندوق انکشاف زراعت منحيث یک نهاد قرضه دهنده اصلی خدمات قرضه‌های زراعتی را از طریق نهادهای مالی و غیر مالی ارائه می‌کند. این خدمات، زارعین و سایر دست اندرکاران سکتور زراعتی را قادر می‌سازد تا محصولات خویش را با معیارهای موجوده جهانی پروسس، تولید و بازاریابی نماید. از زمان آغاز به کار، صندوق انکشاف زراعت (ADF) بیش از

ماموریت:

سهم‌گیری در انکشاف اقتصاد افغانستان و بهبود زندگی دهاقین و باشنده‌گان دهات از طریق تمویل مالی زراعت ماموریت این صندوق را تشکیل می‌دهد. این صندوق هدف دوگانه یعنی تمویل مالی زراعت و ایجاد سهولت در رشد زراعت را دنبال می‌نماید.

هدف

صندوق انکشاف زراعت به منظور تحقق اهداف ذیل فعالیت می‌نماید:

۱. عرضه خدمات مالی، کمک‌های تخنیکي و اعطای قرضه طبق احکام قانون به دهاقین و سایر اشخاصی که در بخش

۱۴ میلیارد افغانی را به عنوان تمویل اسلامی تصویب کرده و ۱۲,۵ میلیارد افغانی را به تجارت‌های زراعتی، تعاونی‌های کشاورزان، انجمن‌های زراعت و مالداري، واسطه‌های مالی، فارم‌های مرغداری، صادرکنندگان و واردکنندگان میوه‌های خشک و تازه، سیلوهای آرد، شرکت‌های تولید مواد غذایی، فروشگاه‌های کشاورزی، واردکنندگان کود و سایر زنجیره‌های ارزش کشاورزی در ۳۴ ولایت افغانستان پرداخت کرده است. از این خدمات بالغ بر ۶۳ هزار کشاورز به طور مستقیم بهره‌مند شده‌اند.

تقویه زراعت، و ارزش افزائی کمی و کیفی تولیدات و محصولات زراعتی اشتغال دارند و دسترسی به مارکیت‌های داخلی و خارجی.

۲. دسترسی دهاقین به قرضه‌های زراعتی، به خصوص دهاقین کوچک که از یک الی سی هکتار زمین در اختیار دارند.

انواع خدمات

- تمويلات مالی اسلامی که در چهارچوب شریعت و مطابق قوانین اسلامی ارائه می‌گردد
- تمويلات مالی معمولی که به اساس قرارداد طرفین اجرا می‌گردد.
- تمویل مالی بانوبه خانم‌ها که شرایط سهل‌تربری برای پیشرفت فعالیت‌های که توسط خانم‌ها اداره می‌گردد دارد.

ایمیل: media@mail.gov.af

شماره تماس مشوره‌دهی دهقان: ۱۵۰

آدرس: وزارت زراعت، چهارراهی کارته سخی، جمال‌مینه، ناحیه‌ی سوم

شماره تماس معلومات: ۰۷۰۵۴۸۹۲۲۳ / ۲۰ ۲۹۲ ۲۴۶۰ / ۰۹۳(۰)

بزرگترین بانک خصوصی در افغانستان، راه‌حل‌های جامع بانکی و مالی را با بالاترین معیارهای کیفیت خدمات و برتری عملیاتی به مشتریان ارزشمند خود ارائه می‌دهد. عزیزی بانک طی ۱۸ سال از فعالیت‌های مستمر خود به طور پیوسته در کنار شرکت‌های بزرگ، کوچک و متوسط، خرده‌فروشی و بین‌المللی در سراسر کشور بوده و رشد کرده است. این بانک به تدریج به عنوان بانک حرفه‌ای افغانستان با مأموریت بلندمدت، در پی ساختن «بهترین بانک با کیفیت جهان در افغانستان» است. عزیزی بانک با ۶۱ نمایندگی/غرفه و ۱۰۰ پایه دستگاه خودپرداز در ۳۲

ولایت افغانستان، خدمات بهتر بانکی را به تمام اقشار جامعه از جمله شرکت‌ها، خرده‌فروشی، بخش‌های بشردوستانه و شرکت‌های چندملیتی بین‌المللی ارائه می‌دهد.

محصولات و خدمات عمده ما:

- حساب‌های پس‌انداز و جاری به ارزهای افغانی، دالر آمریکا، یورو و پوند استرلینگ.

- حساب‌های معاش با قابلیت «صفر بیلانس»
- تبادله ارزهای خارجی.

- خدمات خزانه‌داری (Treasury services)

- انتقالات بین‌المللی سوئیفت به ارزهای دالر آمریکا، یورو، پوند استرلینگ، لیره ترکیه، یوان چین، روبیه هند، درهم امارات، ریال سعودی و دینار بحرین.

- خدمات انتقال پول و سترن یونیون.

- خدمات شبکه ریا.

- ضمانت‌نامه‌های بانکی.

- تضمین‌نامه اجرای کار

- بانکداری اینترنتی

- ماستر دبت کارت

- ماستر کارت پیش‌پردخت

- جمع‌آوری بل برق برشنا

عزیزی بانک اولین بانکی است که کیف پول موبایلی خود به نام «ازی‌پی» را راه‌اندازی کرد که بیش از ۱۰۰ هزار مشترک دارد. امکانات ازی‌پی شامل موارد زیر است:

- انتقال پول از حساب بانکی به ازی‌پی.

- انتقال پول از ازی‌پی به حساب بانکی.

- انتقال پول از یک ازی‌پی به ازی‌پی دیگر

- انتقال پول از یک حساب بانکی عزیزی بانک به حساب بانکی دیگر

- برداشت پول بدون کارت از دستگاه‌های خودپرداز.

عزیزی بانک همچنین پیشگام در راه‌اندازی بانکداری سیار در افغانستان است. ما ماهانه به بیش از ۲۰۰ هزار

Global Business and Finance به افتخارات زیادی نایل آمده است.

حمایت ما از مردم افغانستان در حوادث طبیعی مانند زلزله هرات، سیلابهای بغلان و کمک به عودت کنندگان مهاجر از پاکستان، سبب شد که دولت و جوامع محلی و بین المللی ما را مورد تقدیر قرار دهد.

در حالی که انتقالات مالی بین المللی همچنان چالش برانگیز است، ما راهی برای ارتباط تجارتهای افغانستان با جوامع بین المللی از طریق ارائه امکانات انتقال SWIFT به ارزهای دالر آمریکا، یورو و سایر ارزها با حداقل هزینه ایجاد کرده ایم.

عزیزی بانک روی طرحی کار می کند که در آینده نزدیک این بانک را به یک بانک اسلامی تبدیل می کند و آن را توسعه می دهد.

ما متعهدیم تا با همان تعهدی که طی ۱۸ سال گذشته ویژگی بارز ما بوده است، به ارائه خدمات بانکی به ملت و مردم افغانستان ادامه دهیم!

مستفید شونده کمک های بشردوستانه از نهادهای ملی و بین المللی و کارمندان دولتی و مؤسسات خارجی پرداخت می کنیم.

عزیزی بانک برای بیش از ۱۴۳۰ نفر در کشور شغل ایجاد کرده است که ۱۱ درصد از این کارکنان را زنان تشکیل می دهد. عزیزی بانک همچنان به پذیرش بهترین روش های بین المللی، بالاترین معیارهای کیفیت خدمات و روش بهتر عملیاتی ادامه می دهد. این بانک متعهد است تا راه حل های جامع بانکی را به طیف گسترده ای از مشتریان ارزشمند خود ارائه دهد که در تمام اقشار جامعه از شرکت های بزرگ تا افراد ساکن در مناطق دور افتاده زندگی می کنند. عزیزی بانک در میان برترین و سریع ترین بانک های در حال رشد توسط رسانه های معتبر بین المللی و شرکت های مشاوره جهانی شناخته شده و در سطح جهانی از جمله دریافت جوایز بین المللی متعددی مانند «بانک سال» از سوی نهادهای معتبری همچون کنفدراسیون جهانی تجارت، ایالات متحده آمریکا، Capital Finance International و مجله

نهادهای تمویلات مالی کوچک اسلامی عضو اتحادیه نهادهای تمویلات مالی افغانستان (AMA)

غضنفر بانک:

غضنفر بانک
GHAZANFAR BANK

غضنفر بانک، یکی از بانکهای تجاری که فعالیت خویش را در مارچ ۲۰۰۹ با گرفتن مجوز رسمی از بانک مرکزی افغانستان آغاز کرده است. سهامداران این بانک به یکی از گروه های تجاری پیشتاز به نام غضنفر گروپ تعلق داشته که در بخش های مختلف از جمله واردات و توزیع نفت/گاز و سایر بخش های صنعتی فعالیت مینماید. در حال حاضر غضنفر بانک دارای ۵۰،۰۰۰ دارنده حساب بانکی در سراسر افغانستان بوده که شامل حساب بانکی شخصی و تجاری میباشد. علاوه بر این، غضنفر بانک روزانه به هزاران تن از کسانی که دارنده حساب در این بانک نمیباشند خدمات ویسترن یونین، توزیع پول نقد و خدمات انجام معاملات از طریق ماشین های خود پرداز را ارائه مینماید.

غضنفر بانک در ۱۴ سال گذشته نقش اساسی را در بازسازی اقتصاد کشور داشته، و نظر به درجه بندی که از جانب بانک مرکزی بر اساس پنج عامل مهم که برای ایجاد اعتماد در میان تنظیم کننده ها و سرمایه گذاران، صورت گرفته است، این بانک در چهار سال اخیر درجه (۲M) را نظر به سیستم (CAMEL) کسب نموده است که به عنوان یکی از قانون مندترین بانک های کشور توسط دافغانستان بانک شناخته شده است. محصولات اسلامی بانک در دیاگرام نشاندهی گردیده است.

تمویلات غیر وجوهی

تضمین داو طلبی
تضمین اجرای کار
تضمین برای تأمینات
تضمین پیش پرداخت
نامه های اعتباری

خدمات در بخش سپرده ها

- حساب جاری قرض الحسنه
- حساب مضاربت پس انداز
- حساب مضاربت میعادی
- حساب وکاله پس انداز
- حساب وکاله میعادی

محصولات بخش تمویلات

- مرابحه:
- مرابحه عمومی
- مرابحه بانو
- مرابحه خریداری موثر
- مرابحه برای زارعین
- مرابحه برای انرژی های آفتابی
- مشارکه
- مشارکه المتناقصه
- وکاله

